

A black and white photograph of a man with a beard, wearing a dark trench coat and a fedora hat. He is holding a lit cigarette in his right hand, with smoke rising from it. The lighting is dramatic, highlighting the textures of his clothing and the smoke.

KAŽDÝ UMÍRÁ
SÁM

HANS
FALLADA

Hans Fallada

Každý umírá sám

Unshortened re-edition based on the original typescript
of 1946 first published in 2011.

© Aufbau Verlag GmbH & Co. KG, Berlin 2011

Všechna práva vyhrazena.

*Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu nakladatele.*

Překlad © Veronika Křemenová, 2018

Obálka © Jiří Miňovský – ARBE, 2018

© DOBROVSKÝ s.r.o., 2018

ISBN: 978-80-7585-887-0 (pdf)

Hans Fallada
Každý umírá sám

Přeložila Veronika Křemenová

PŘEDMLUVA

Události popisované v této knize vycházejí v základních rysech ze spisů Gestapa o ilegální činnosti jednoho dělnického manželského páru v letech 1940 až 1942. Pouze však v základních souvislostech, protože román má své vlastní zákony a nemůže úplně ve všem vycházet ze skutečnosti. Proto autor záměrně nepátral po autentických informacích ze soukromého života těchto dvou lidí a vylíčil je tak, jak je sám viděl. Tyto dvě postavy jsou tedy výtvořem autorovy fantazie, stejně jako všechny ostatní postavy v tomto románu. Přesto autor věří ve „vnitřní pravdu“ vyprávěného příběhu, i když některé podrobnosti zcela neodpovídají skutečným okolnostem.

Některým čtenářům bude připadat, že se v této knize hodně mučí a umírá. Autor si dovoluje upozornit na to, že téměř výlučně píše o lidech, kteří bojovali proti Hitlerovu režimu, o nich a o jejich pronásledovatelích. V těchto kruzích se v letech 1940 až 1942, i předtím a poté, umíralo velmi často. Zhruba třetina děje této knihy se odehrává ve věznicích a psychiatrických léčebnách, a i zde bylo umírání zcela obvyklým jevem. Autorovi se také často nelíbilo, že musí realitu líčit tak chmurným způsobem, ale optimističtější popis by byl lží.

Berlín, 26. října 1946

H. F.

PRVNÍ DÍL
Quangelovi

1. KAPITOLA

Poštou přišla špatná zpráva

Listonoška Eva Klugeová pomalu stoupá po schodišti činžovního domu v Jablonskistraße 55. Nejde tak pomalu proto, že by ji tolik unavilo roznášení pošty, ale protože má v brašně dopis toho druhu, které lidem nosí k smrti nerada, a právě teď, o poschodí výše, musí jeden takový předat Quangelovým. Paní Quangelová už ji určitě vyhlíží. Již více než dva týdny netrpělivě čeká, jestli nedostane nějaký dopis polní pošty.

Než listonoška doručí na psacím stroji napsaný dopis, musí ještě o patro níž předat Persickeovým deník *Völkischer Beobachter*. Persicke je stranický funkcionář, politický vůdce nebo něco podobného. I když je Eva od té doby, co pracuje na poště, také členkou strany, pořád se jí ještě všechny tyhle funkce pletou. U Persickeových je každopádně nutné zdravit „Heil Hitler“ a dávat si velký pozor na pusu. To se ale koneckonců musí všude. Eva by asi jen stěží našla člověka, kterému by mohla říct, co si doopravdy myslí. Ona se o politiku vůbec nezajímá. Je prostě žena a jako taková si myslí, že děti se na svět nepřivádějí proto, aby je pak někdo zabíjel. A domov bez muže také nestojí za nic. Eva v tuhle chvíli nemá už nic. Ani své dva syny, ani muže, ani domov. Místo toho musí držet pusu, být velmi opatrná a roznášet hnusné dopisy polní pošty, které nejsou psané rukou, ale na stroji a na nichž je jako odesílatel uvedený plukovní adjutant.

Zazvoní u Persickeových, řekne „Heil Hitler“ a předá tomu starému ožralovi jeho noviny. Persicke má na klopě připnutý stranický odznak a insignii, na rozdíl od Evy, která si ten svůj vždy zapomene nasadit, a zeptá se jí: „Co je nového?“

Eva opatrně odpoví: „Ještě nevím. Myslím, že Francie kapitulovala.“ A honem se zeptá: „Je u Quangelových někdo doma?“

Persicke její otázce nevěnuje vůbec žádnou pozornost. Vyrve jí časopis z ruky. „Vždyť to tady stojí: Francie kapitulovala. Proboha, ženská, vy to říkáte, jako kdybyste prodávala housky! To musíte říct pořádně nahlas! A pěkně každému, ke komu jdete, tohle přesvědčí i ty největší remcaly! Vyhráli jsme i druhou bleskovou válku a teď hurá do Anglie! Do tří měsíců vyřídíme i Anglány a pak se uvidí, jak si díky našemu Vůdci budeme žít! Ostatní ať si krvácejí a my budeme pány světa! Pojd' dál, děvče, a dej si s námi panáka! Amálie, Erno, Auguste, Adolfe, Baldure – všichni sem! Dneska si dáme volno, dneska se nepracuje! Dneska budeme pěkně zapíjet, dneska kapitulovala Francie a odpoledne možná půjdeme do čtvrtého patra k té starý židovský bábě, ať nám naválí kafe a koláč! Říkám vám, když se teď položila i Francie, už nám nikdo nebude stát v cestě! Teď jsme pány světa a všichni ostatní musejí skákat, jak my pískáme!“

Zatímco se Persicke, obklopený svojí rodinou, pouští do stále zanícenějších výkladů a začíná do sebe házet první panáky, je Eva dávno o patro výš a zvoní u Quangelových. Dopis už drží v ruce, a jakmile ho předá, chystá se hned pokračovat v roznášení zbylé pošty. Má štěstí. Neotevře jí paní, která s ní většinou prohodí pár vlídných slov, ale pán, jenž má ostře řezaný obličej připomínající ptáka, úzké rty a chladné oči. Beze slova jí vezme dopis z ruky a přibouchne jí dveře před nosem, jako kdyby byla nějaká zlodějka, před kterou se musí mít na pozoru.

Eva ale jen pokrčí rameny a zase se vydá po schodech dolů. Někteří lidé už jsou zkrátka takoví. Co v Jablonskistraše roznáší poštu, nepromluvil na ni tenhle člověk jediné slovo, ani „Heil Hitler“ nebo „Dobrý den“, přestože i on, pokud ona ví, má funkci u Pracovní fronty. Ale co, ona ho nezmění. Nedokázala změnit ani svého vlastního muže, který všechny peníze propije po hospodách a prosází na koně a doma se objeví jen tehdy, když je úplně na mizině.

U Persickeových ze samého rozrušení nechali otevřené dveře na chodbu. Z jejich bytu je slyšet cinkání skleniček a hlasitý vítězoslavný jásot. Listonoška dveře tiše zavře a pokračuje dolů po schodech. Přitom si říká, že je to vlastně dobrá zpráva, protože díky rychlému vítězství nad Francií bude dříve mír. Potom se jí oba chlapi vrátí a ona jim zase bude moci vytvářet domov.

Tyto naděje jí ale kazí nepříjemný pocit, že potom se k moci dostanou lidé jako Persickeovi. A mít takové lidi za pány, pořád muset držet pusu a nikdy nesmět říct, co má člověk na srdci, jí také nepřipadá jako bůhvíjaká vyhlídka.

V rychlosti si ještě vzpomene na muže s chladným supím obličejem, jemuž také přinesla dopis polní pošty a který teď možná dostane nějakou lepší funkci ve straně. A potom pomyslí na starou židovku Rosenthalovou ze čtvrtého patra, které Gestapo před dvěma týdny odvedlo manžela. Je jí té paní líto. Rosenthalovi dříve měli na Prenzlauer Allee obchod s prádlem. Pak jim ho ale arizovali a teď Gestapo odvedlo pána, přestože je mu určitě už skoro sedmdesát let. Ti dva staří lidé nikomu nic špatného neudělali. Dokonce někdy dali zákazníkům zboží na dluh, i Evě, když neměla peníze, aby koupila dětem prádlo, a horší ani dražší zboží než v jiných obchodech Rosenthalovi neměli. Ne, Evě nejde do hlavy, proč by někdo jako starý Rosenthal měl být horší než Persickeovi jenom proto, že je Žid. A teď ta stará paní sedí nahoře v bytě sama jako kůl v plotě a už se ani neodvažuje vyjít na ulici. Teprve když se setmí, jde se židovskou hvězdou na klopě nakoupit a možná má i hlad. Ne, myslí si Eva, i kdybychom desetkrát zvítězili nad Francií, není u nás žádná spravedlnost...

Listonoška vejde do dalšího domu a tam pokračuje v roznášení pošty.

Díleňský mistr Otto Quangel mezitím přinesl dopis polní pošty do pokoje a položil ho na šicí stroj. „Na!“ řekne. Výsadu otevírat tyto dopisy vždy přenechává své ženě, protože ví, jak moc

na svém jediném synu Ottovi visí. Teď stojí naproti ní, tenký dolní ret má stažený mezi zuby a čeká, až se manželce rozzáří obličej. Svým mlčenlivým, tichým a projevy něhy zcela postrádajícím způsobem svou ženu velmi miluje.

Anna otevřela dopis. Obličej se jí na malý okamžik skutečně rozzářil, ale její úsměv vyhasl, jakmile uviděla, že je dopis napsaný na stroji. Ve tváři se jí objevil strach a četla pomaleji a pomaleji, jako by měla hrůzu z každého nadcházejícího slova. Její muž se předklonil a vyndal si ruce z kapes. Zuby zatíná do dolního rtu a tuší, že se přihodilo něco zlého. V pokoji je hrobové ticho. Žena začíná dýchat čím dál tím hlasitěji...

Najednou se jí z hrdla vydere tichý výkřik. Takový od ní její muž ještě nikdy neslyšel. Hlava jí prudce klesne na prsa, uhodí se o cívku na šicím stroji a dopadne mezi hromady látky, rovnou na ten nešťastný dopis.

Otto Quangel udělá dva rychlé kroky a zastaví se. S rychlostí pro něho zcela nezvyklou jí položí na záda svou velkou, upracovačnou ruku. Cítí, jak se žena chvěje po celém těle. „Anno!“ osloví ji. „Anno, prosím tě!“ Chvilku počká a pak sebere odvahu k otázce: „Co je s Ottou? Je zraněný? Jak? Těžce?“

Manželka se třese po celém těle, ale nevydá ani hlásku. Ani nezvedne hlavu a nepodívá se na manžela.

Otto Quangel se dívá na její vlasy, které za roky manželství značně prořídly. Teď jsou oba staří. Jestli se synovi něco stalo, nebude mít nikoho, koho by milovala, jenom jeho – ale on cítí, že toho na něm k milování už moc není. Nikdy nebude schopen slovy vyjádřit, co pro něho manželka znamená. Ani teď ji nedokáže pohladit, chovat se něžně a utěšit ji. Jen položí svou těžkou, silnou ruku na její prořídle vlasy, pootočí jí hlavu tak, aby se mu dívala do obličeje, a tiše se zeptá: „Řekneš mi už konečně, co nám píšou, Anno?“

I když má teď oči v těsné blízkosti těch jeho, nevnímá ho, má je napůl zavřené. Obličej má nažloutle bílý, jeho obvykle

svěží barva z něj vyprchala. Také její kůže má mrtvolný vzhled. Tváře a ústa se jí třesou stejně jako celé tělo zachvácené podivným vnitřním zemětřesením.

Jak se teď Quangel dívá do toho důvěrně známého, ale najednou tak cizího obličeje, jak mu srdce tluče čím dál silněji, jak cítí, že ji nedokáže ani trochu utěšit, zmocní se ho hrozný strach. Ten strach se tváří v tvář hlubokému žalu jeho ženy jeví jako směšný. Je to strach z toho, že by mohla začít vzlykat ještě mnohem hlasitěji a divočeji, než pláče teď. Quangel si vždycky potrpěl na ticho. Z bytu Quangelových nikdy nebývala slyšet hlasitá slova, a už vůbec ne projevy emocí. Ne! Strach mu nedovolí dát dohromady kloudnou větu. Zopakuje tedy jen to, co už řekl před chvílí: „Tak co nám píšou? Řekni mi to, Anno!“

Dopis tu pochopitelně leží otevřený, ale on se neodvážá po něm sáhnout. Musel by přitom pustit manželčinu hlavu. Ví, že už má na čele dvě krvavé skvrny, a hlava by jí potom zase spadla na šicí stroj. Přemůže se a ještě jednou se zeptá: „Tak co je s Otíkem?“

Jako kdyby tohle zdrobnělé pojmenování, které její manžel téměř nikdy nepoužíval, přivolalo Annu ze světa její bolesti zpátky do tohoto života. Párkrát vzlykne, dokonce i otevře oči, dříve blankytně modré, ale nyní vybledlé. „S Otíkem?“ zašeptá. „Co by s ním mělo být? Nic není s Otíkem, protože už žádný Otík není, tak je to!“

„Ách!“ Otto ze sebe vyrazí hluboký povzdech. Bezděčně upustí manželčinu hlavu a sáhne po dopisu. Upřeně hledí na text, ale nedokáže ho přečíst.

Manželka mu vytrhne dopis z ruky. Během zlomku vteřiny se jí zmocní zuřivost a začne dopis trhat na kusy, kousky a kousičky, a přitom mu rozčileně křičí do obličeje: „Ty chceš to svinstvo číst? Ty nehorázné lži, které píšou všem? Že zemřel hrdinskou smrtí za svého Vůdce a za svůj národ? Jaký to byl skvělý voják a kamarád? Tohle si od nich necháš vykládat, když oba víme, že

Otík ze všeho nejradši vylepšoval svá rádia a plakal, když musel na vojnu? Za tu dobu, co byl v kasárnách, mi tolikrát říkal, jak jsou tam zlí a že by si radši nechal useknout celou pravou ruku, jen aby se odtamtud dostal pryč! A teď mi bude někdo vykládat něco o skvělém vojákovi a hrdinské smrti! Jsou to lži, samé lži! Ale za to můžete vy s tou vaší posranou válkou, ty a ten tvůj Vůdce!“

Manželka teď stojí před ním. Je menší než on, ale z očí jí šlehají hněvivé blesky.

„Já a ten můj Vůdce?“ zamumlá Otto Quangel, zcela šokovaný takovým útokem. „Proč to má být najednou *ten můj* Vůdce? Vždyť nejsem ani ve straně, jenom v Pracovní frontě, a tam musejí být všichni. A volili jsme ho vždycky oba a ty máš také funkci ve Svazu nacistických žen.“

Mluví pomalu a rozvážně, ne snad proto, aby se bránil, ale aby vysvětlil fakta. Zatím nechápe, proč ho manželka zničehonic tak osočila. Až doposud se vždycky ve všem shodli...

Teď se ho ale rozzlobeně zeptá: „K čemu jsi hlava rodiny a rozhoduješ o všem a všechno musí být podle tebe? I když chci ze sklepa jen bednu na brambory na zimu, musí to být taková, jakou chceš ty, a ne taková, jakou chci já. A v takhle důležité věci rozhodneš špatně! Ale ty jsi takový tichošlápek, chceš mít pořád jenom klid a hlavně nebýt nápadný. Děláš to, co dělají všichni ostatní, a když křičí ‚Vůdce přikázal, my poslechneme!‘, tak za nimi běžíš jako ovce. A my musíme běžet za tebou! Ale teď je můj Otík mrtvý a žádný vůdce světa ani ty mi ho nevrátíte!“

Otto Quangel to vše vyslechl bez jediného slova. Nikdy nebyl ten typ muže, který by se rád hádal, a navíc měl pocit, že by z něj teď mluvila jen bolest. Byl skoro rád, že se na něj zlobí a že ještě nenechala volný průchod smutku. Jediné, co na tato obvinění odpověděl, bylo: „Někdo to bude muset říct Trudel.“

Trudel byla Otíkova dívka, skoro už snoubenka. Otíkovým rodičům říkala „maminko“ a „tatínku“. Často k nim večer chodila,

i teď, když byl Otík pryč, a povídala si s nimi. Přes den pracovala v továrně, kde se šily uniformy.

Zmínka o Trudel hned přivedla Annu Quangelovou na jiné myšlenky. Podívala se na hodiny na zdi a zeptala se: „Stihneš to ještě předtím, než ti začne směna?“

„Dneska mám směnu od jedné do jedenácti,“ odpověděl Otto. „To stihnu.“

„Dobře,“ řekla Anna. „Jdi, ale jenom ji sem pozvi a o Otíkovi jí nic neříkej. Řeknu jí to sama. Jídlo budeš mít nachystané ve dvanáct.“

„Jak si přeješ,“ odpověděl Otto, ale zatím neodešel. Místo toho se podíval Anně do nažloutle bledého, nemocného obličeje. Ta jeho pohled opětovala a chvilku se na sebe mlčky dívali. Dva lidé, kteří spolu v naprosté svornosti prožili třicet let. On byl tichý a mlčenlivý a ona do jejich soužití vnášela trochu života.

Ačkoli se teď na sebe dlouze dívali, neměli si co říct. Potom kývl hlavou a opustil byt.

Slyšela, jak zaklaply dveře od bytu. Jakmile odešel, otočila se zase směrem k šicímu stroji a začala uhlazovat útržky osudného dopisu. Pokusila se je poskládat k sobě, ale rychle jí došlo, že by to trvalo hodně dlouho, a ona teď ze všeho nejdříve musí dodělat jídlo pro manžela. Nasypala tedy útržky opatrně do obálky a tu vložila do zpěvníku. Až Otto odpoledne odejde do práce, bude mít čas útržky dopisu poskládat k sobě a slepit. I když jsou to všechno jen hloupé, nehorázné lži, je to přece jenom poslední zpráva o Otíkovi! Dopis si schová a také ho ukáže Trudel. Došlo jí, že potom možná bude moci plakat, bylo to, jako by jí srdce sžíraly plameny. Kdyby mohla plakat, pomohlo by jí to. Rozzlobeně potřásla hlavou a vykročila ke sporáku.

2. KAPITOLA

Co měl na srdci Baldur Persicke

Když Otto Quangel procházel kolem bytu Persickeových, právě se od nich ozývalo vítězoslavné pokřikování. Quangel rychle pokračoval v chůzi, aby se s nikým z jejich rodiny nemusel vidět. Už deset let bydleli ve stejném domě, ale Quangel se odjakživa snažil vyhýbat jakýmkoli setkáním s těmito lidmi už v době, kdy byl Persicke jen bezvýznamný, neúspěšný hostinský. Pak se ale z Persickeových stali významní lidé, starý Persicke má totiž ve straně několik funkcí a oba nejstarší synové jsou v SS. Po finanční stránce se jim zjevně dařilo dobře.

To byl další důvod, proč se před nimi mít na pozoru. Všichni, kterým se takto dařilo, se museli ve straně těšit oblibě, což mohli jediné tehdy, když pro ni něco dělali. Něco dělat ale znamenalo udávat druhé. Například hlásit, že ten a ten poslouchal zahraniční rozhlas. Quangel by proto rád už dávno odnesl z Ottovy komůrky rádia a dal je do sklepa. Maximální opatrnost byla nutná, a to zvláště v této době, kdy se lidé navzájem špehovali, Gestapo mělo všechno pod kontrolou, koncentrační tábor v Sachsenhausenu se stále rozrůstal a gilotina měla každý den co na práci. On sám žádné rádio nepotřeboval, ale Anna je z bytu odnést nechtěla. Myslela si totiž, že stále platí přísloví: Kdo má čisté svědomí, nemusí se bát. To už ale dávno neplatilo. Pokud to ovšem vůbec kdy byla pravda.

Tohle se Ottovi Quangelovi honilo hlavou, když rychle kráčel dolů po schodech, přecházel dvůr a vyšel na ulici.

Persickeovi tolik pokřikovali proto, že Baldur, zlaté tele rodiny, který teď chodí na gymnázium, a pokud se to otci díky jeho známostem podaří zařídit, půjde dokonce na národně politickou internátní střední školu Napola, našel v deníku *Völkischer Beobachter* zajímavou fotografii. Na fotografii je Vůdce a říšský

maršál Göring a pod fotografií je napsáno: „Při přijetí zprávy o kapitulaci Francie.“ A podle toho oba na obrázku také vypadají: Tlustý zářící Göring se směje od ucha k uchu a Vůdce se radostí dokonce plácá do stehů.

Persickeovi se radovali a smáli stejně jako oba muži na fotografii, ale bystrý Baldur se zeptal: „Tak co, nevidíte na té fotce něco zvláštního?“

Rodina vrhne na Baldura pohledy plné očekávání. Všichni jsou natolik přesvědčení o intelektuální převaze tohoto šestnáctiletého mladíka, že se ani neodvažují vyjádřit nějakou domněnku.

„No tak!“ pobízí je Baldur. „Přemýšlejte trochu. Tu fotku dělal fotograf od novin. A byl snad u toho v tu chvíli, kdy dorazila zpráva o kapitulaci? Ta přišla určitě telefonicky, kurýrem, nebo možná dokonce od francouzského generála, ale nikdo ani nic z toho není na té fotce vidět. Oba stojí úplně sami v zahradě a radují se...“

Baldurovi rodiče a sourozenci pořád ještě tiše sedí a upřeně se na něho dívají. Jsou úplně oněmělí úžasem. Starý Persicke by ze všeho nejraději zase začal nalévat kořalku, ale neodvažuje se to udělat, dokud Baldur mluví. Velmi dobře ví, jak Baldur dokáže být nepříjemný, když okolí nevěnuje dostatečnou pozornost jeho politickým přednáškám.

Syn mezitím pokračuje. „Takže ta fotka je naaranžovaná a neudělali ji ve chvíli, kdy přišla zpráva o kapitulaci, ale o pár hodin později nebo možná až následující den. A teď se podívejte, jak se Vůdce raduje a jak se samou radostí dokonce plácá do stehů! Copak věříte tomu, že by se tak významný člověk jako Vůdce z takové zprávy tolik radoval ještě druhý den? Ten už teď dávno myslí na Anglii a na to, jak dostat Anglány. Kdepak, celá ta fotka je jenom divadýlko, od převzetí zprávy až po plácání rukama. To znamená, že má oklamat hlupáky!“

Celá rodina teď na Baldura zírá, jako kdyby právě oni byli ti hlupáci, kteří mají být oklamáni. Kdyby to nebyl Baldur, ale někdo cizí, udali by ho za takový výrok Gestapu.

Baldur ale pokračuje: „Vidíte, a to je na našem Vůdci to výjimečné: nenechá nikoho nahlédnout do svých plánů. Teď si všichni myslí, že se raduje z kapitulace Francie, a on už přitom možná shromažďuje lodě k invazi do Anglie. Vidíte, to se od našeho Vůdce musíme naučit: neměli bychom každému servírovat pod nos, co máme v úmyslu!“ Ostatní horlivě přikyvuují. Zjevně už jim došlo, kam tím Baldur míří. „Jo, sice přikyvujete,“ řekne Baldur rozzlobeně. „Ale děláte něco úplně jiného! Není to ani půl hodiny, co jsem tátu slyšel před listonoškou říkat, že nám má stará Rosenthalová naservírovat kafe a koláč.“

„Jo, ta stará židovská svině!“ přisvědčí otec Persicke, ale z jeho hlasu je slyšet lehce omluvný tón.

„No jo,“ připustí syn. „Nebude to žádná škoda, jestli se jí něco stane. Ale proč bychom měli někomu něco takového vykládat? Jistota je jistota. Nebo se podívejte třeba na toho nad námi, na toho Quangela. Člověk z toho chlapa nedostane ani slovo, ale jsem si jistý, že vidí a slyší všechno a určitě ví, kam to má jít nahlásit. A jestli nahlásí, že Persickeovi neumějí držet hubu, nejsou spolehliví a nedá se jim nic svěřit, budeme vyřízení. Přinejmenším ty určitě, táto, a já nehnu ani prstem, abych tě dostal z koncentráku, z Moabitu, z Plötze nebo odjinud, kde zrovna budeš sedět.“

Všichni mlčí, a dokonce i tak namyšlený člověk jako Baldur cítí, že tohle mlčení neznamená souhlas všech zúčastněných. A tak ještě rychle dodá, aby na svou stranu získal aspoň sourozence: „Chceme to dotáhnout trochu dál než táta, ale jak toho můžeme dosáhnout? Přece jediňě přes stranu! A proto to musíme dělat jako Vůdce. Musíme klamat lidi, ale působit přitom přátelským dojmem a potom najednou udělat něco, co nikdo nečeká. Vyřídít

je a odstranit. Ve straně by se nemělo říkat, že s Persickeovými si každý může dělat, co chce!“

Baldur se ještě jednou podívá na fotografii se smějícím se Hitlerem a Göringem, lehce přikývne a nalije si kořalku na znamení, že jeho politická přednáška je u konce. Pak se smíchem dodá: „Jen se, táto, nerozčiluj, že jsem ti řekl svůj názor!“

„Je ti teprve šestnáct a jsi můj syn,“ ohradí se dotčeně otec.

„A ty jsi můj starouš a příliš často se ožíráš, takže mi už nemůžeš imponovat,“ odpoví pohotově Baldur Persicke. Nejenže tím všechny rozesměje, ale získá tak na svou stranu i svou permanentně ustaranou matku. „Jen počkej, táto, jednoho dne budeme mít všichni svá vlastní auta a ty se budeš každý den napájet sektem.“

Otec chce zase něco říct, ale tentokrát jenom ohledně sektu, který mu nechutná tolik jako kořalka. Ale Baldur rychle a trochu tišším hlasem pokračuje: „Vůbec nemáš špatné nápady, táto, jenom bys o nich neměl mluvit s nikým jiným než s námi. Z Rosenthalové možná opravdu půjde něco vyrazit, ale mělo by to být něco víc než kafe a koláč. Budu o tom přemýšlet, na to se musí jít opatrně. Příležitost možná cítí i ostatní a možná mají lepší šance než my.“

Mluví stále tišeji a ke konci ho skoro není slyšet. Baldurovi Persickemu se zase podařilo získat všechny na svou stranu. Dokonce i otce, který byl nejdříve uražený. A tak prohlásí: „Připijeme si na kapitulaci Francie!“ A protože se se smíchem plácá do stehů, dojde jim, že tím myslí něco úplně jiného, a to starou Rosenthalovou.

A tak se všichni nahlas rozesmějí a házejí do sebe jednoho panáka za druhým. A že tenhle bývalý hostinský i jeho děti mají výdrž.

3. KAPITOLA

Muž jménem Barkhausen

Dílenský mistr Quangel vyšel na Jablonskistraße a před domovními dveřmi uviděl postávat Emila Barkhausena. Vypadalo to, jako by Emil Barkhausen neměl na práci nic jiného než se poflakovat, zevlovat nebo šmírovat. Nic na tom nezměnila ani válka, která s sebou přinesla nové pracovní povinnosti a nucenou zaměstnanost. Emil Barkhausen se odjakživa poflakoval po ulicích.

A teď se tu poflakoval zase. Byl vychrtlý, měl na sobě obnošený oblek a v bezbarvé tváři rozmrzelý výraz. V tuto hodinu v Jablonskistraße skoro nikdo nebyl. Když zahlédl Quangela, ožil, vykročil k němu a podal mu ruku. „Kam míříte, Quangele?“ zeptal se. „V tuhle dobu přece do továrny ještě nechodíte, ne?“

Quangel jeho ruku přehlédl a téměř nesrozumitelně zabručel: „Spěchám!“

A vydal se směrem k Prenzlauer Allee. Tenhle dotěrný žvanil mu tak ještě chyběl!

Barkhausen se ale nenechal tak snadno odbýt. Mečivým hlasem se zasmál a prohlásil: „Tak to máme stejnou cestu, Quangele!“ A když Quangel s pohledem upřeným před sebe spěchal pryč, dodal: „Doktor mi totiž kvůli zácpě nařídil hodně pohybu a mě nebaví procházet se sám.“

A začal dlouze a dopodrobna líčit, co všechno už podstoupil, aby se zbavil zácpy. Quangel ho vůbec neposlouchal. Zaměstnávaly jej dvě myšlenky a jedna mu neustále vyháněla z hlavy tu druhou. Že už nemá žádného syna a že Anna řekla: Ty a ten tvůj Vůdce. Quangel si přiznal, že toho chlapce nikdy nemiloval tak, jak by měl otec milovat svého syna. Od narození ho vnímal jako rušitele svého klidu a vztahu s Annou. Pokud teď pociťoval bolest, tak jen proto, že s obavami myslel na Annu a trápil se tím, jak se

s jeho smrtí vyrovná a jak se kvůli tomu všechno změnil. Anna mu přece řekla: Ty a ten tvůj Vůdce!

Nebyla to pravda. Hitler nebyl jeho vůdce, respektive už nebyl jeho vůdce v době, kdy ho tak Anna ještě vnímala. Když Ottu Quangelovi v roce 1930 zkrachovala malá truhlářská dílna, jednomyslně se shodli na tom, že je Vůdce vytáhl z bryndy. Poté, co byl čtyři roky bez práce, se stal dílenským mistrem v jedné velké továrně na nábytek a každý týden domů přinesl čtyřicet marek. S těmi penězi bez problémů vyšli. A to díky Vůdci, který zase uvedl hospodářství do pohybu. Na to měli vždycky stejný názor.

Do strany kvůli tomu ale nevstoupili. Anně se nechtělo utrácet peníze za stranické příspěvky, protože i tak museli na každém kroku platit – na Dílo zimní pomoci, na všechny možné sbírky, na Pracovní frontu. Ano, v továrně mu dali malou funkci v Pracovní frontě, což byl další důvod, proč nevstoupili do strany. Quangel totiž při každé příležitosti viděl, jaké se pořád dělaly rozdíly mezi straníky a nestraníky. I ten nejhorší člen strany měl větší hodnotu než ten nejlepší občan. Člověk, který byl ve straně, si mohl dovolit vlastně všechno a hned tak se mu něco nestalo. Říkali tomu „věrnost za věrnost“.

Ale on, dílenský mistr Otto Quangel, byl pro spravedlnost. Každý člověk byl pro něj člověkem a to, jestli byl, nebo nebyl ve straně, na to nemělo žádný vliv. Když byl v dílně nucený neustále snášet to, že jeden člověk dostává za každou drobnou chybu na vyráběném polotovaru vynadáno, zatímco jinému při práci procházelo i to největší lajdáctví, vždycky ho to hrozně rozčilovalo. Přitiskl zuby na dolní ret a rozzlobeně si ho okusoval. Kdyby mohl, zbavil by se i téhle malé funkce v Pracovní frontě!

Anna to dobře věděla, a proto nikdy neměla říkat: Ty a ten tvůj Vůdce! U Anny bylo všechno úplně jinak. Své funkce ve Svazu nacistických žen se ujala zcela dobrovolně, nebyla k tomu donucená okolnostmi jako on. Velmi dobře chápal, proč to udělala.

Celý život byla jenom služka – napřed na venkově a potom tady ve městě. Celý život musela skákat, jak pískali druzí, a nechat se od nich komandovat. Ani v manželství neměla žádné větší slovo. Ne že by ji příliš komandoval, ale všechno se muselo točit kolem něj, když byl živitelem rodiny. Nyní ale měla svou funkci ve Svazu nacistických žen, a přestože i tady přijímala rozkazy shora, měla pod sebou spoustu dívek, žen, a dokonce dam, které teď komandovala ona. A těšilo ji, když narazila na línou ženskou s rudě nalakovanými nehty a mohla ji poslat do továrny. Pokud by se tedy o někom z Quangelových dalo říct „ty a ten tvůj Vůdce“, tak především o Anně.

I ona už samozřejmě dávno přišla na to, že to má své mouchy. Všimla si například toho, že některé z těch uhlazených dámiček se prostě do práce poslat nedaly, protože měly vlivné přátele na vyšších místech. Také ji rozčilovalo, že když se rozdávalo teplé oblečení, přicházely si pro něj pořád tytéž ženské a byly to pocho-pitelně ty, které měly stranickou knížku. Anna si také myslela, že Rosenthalovi jsou slušní lidé a takovýto osud si nezaslouží, ale ani jí nepřišlo na mysl, aby se kvůli tomu vzdala své funkce ve Svazu nacistických žen. A teprve nedávno prohlásila, že Vůdce vůbec neví, jaká jeho lidé dělají svinstva. Vůdce nemůže vědět všechno a jeho lidé ho zkrátka obelhávají.

Teď ale zemřel Otík a Otto Quangel s obavami vycítil, že od této chvíle bude všechno úplně jinak. Vidí před sebou Annin nemocný, nažloutlý obličej a zase slyší ta její obvinění. V tuto neobvyklou hodinu je na cestě do práce, navíc se na něj přilepil ten žvanil Barkhausen, dnes večer k nim přijde Trudel, potečou slzy a bude se dlouze povídat... A on, Otto Quangel, má přece tak rád klidný život s pravidelným režimem, kdy je každý pracovní den stejný a pokud možno bez jakýchkoli mimořádných událostí. Už i neděli vnímá skoro jako narušení zaběhnutého pořádku. A teď by se měl život na neurčitou dobu ubírat úplně jiným směrem

a Anna už možná nikdy nebude taková jako dřív. Slova „ty a ten tvůj Vůdce“ vyšla z jejího nejhlubšího nitra a zněla nenávistně.

Ještě jednou si musí všechno pořádně promyslet, ale Barkhausen mu v tom brání. Teď ještě ke všemu řekne: „Prý jste dostali dopis polní pošty, ale nepsal ho váš Otto. Je to pravda?“

Quangel se na něj ostře podívá svýma tmavýma očima a zabručí si pod vousy: „Žvanile.“ Protože se ale nechce s nikým hádat a už vůbec ne s takovou nulou a takovým flákačem, jako je Barkhausen, neochotně odpoví: „Lidi toho hodně nakecají.“

Emil Barkhausen se neurazí. Urazit Emila Barkhausena totiž vůbec není jednoduché. Teď nadšeně souhlasí: „To máte pravdu, Quangele! Proč ta zatracená poštačka Klugeová nedrží hubu? Ale ne, ona musí všem vykládat: Quangelovi dostali dopis polní pošty, který byl napsaný na stroji! Nestačí jí snad, že může povídat o tom, že Francie kapitulovala?“ Barkhausen chvilku nic neříká a potom se polohlasně a překvapivě účastným tónem zeptá: „Zraněný, pohřešovaný, nebo...?“

Odmklí se. Quangel ale po delší odmlce odpoví jen nepřímo: „Takže Francie kapitulovala? Tak to mohla klidně udělat o den dřív, to by můj Otto ještě žil...“

Barkhausen zareaguje nečekaně: „Ale právě proto, že tisíce lidí zemřely hrdinskou smrtí, se Francie tak rychle vzdala. A proto teď miliony lidí zůstanou naživu. Na takovou oběť musí být každý otec hrdý!“

Quangel se zeptá: „Vaše děti jsou moc malé na to, aby šly do války, že ano?“

Barkhausen dotčeně odpoví: „Vždyť to víte, Quangele! Kdyby ale všechny najednou zemřely třeba proto, že by je zabila bomba, byl bych na to hrdý. Vy mi nevěříte, Quangele?“

Dílenský mistr na tuto otázku neodpoví, ale pomyslí si: I když jsem nebyl dobrý otec a nikdy jsem Ottu nemiloval tak, jak jsem ho milovat měl, pro tebe jsou tví haranti jenom přítěž. Věřím ti,

že bys byl rád, kdybys o ně o všechny díky nějaké bombě najednou přišel. Bezvýhradně ti to věřím!

Nic takového ale nahlas neřekne a Barkhausen, kterého omrzelo čekání na odpověď, prohlásí: „Jen si to vezměte, Quangele. Napřed Sudety a Československo a Rakousko a teď Polsko a Francie a půlka Balkánu. Stane se z nás nejbohatší národ světa! Co je proti tomu pár set tisíc mrtvých? Všichni zbohatneme!“

Quangel se nezvykle prudce zeptá: „A co si s tím bohatstvím počnu? Najím se ho? Budu líp spát, když budu bohatý? Když budu bohatý, nebudu muset chodit do továrny? A co potom tedy budu celý den dělat? Ne, Barkhausene, *já* nechci být nikdy bohatý a určitě ne za takovouto cenu. Takové bohatství nestojí ani za jednoho jediného mrtvého!“

Najednou ho Barkhausen popadne za paži. Oči se mu rozzáří a naléhavým tónem zašeptá: „Jak můžeš takhle mluvit, Quangele? Víš přece, že tě za takové kecy můžu poslat do koncentráku. Právě jsi promluvil proti našemu Vůdci! Co kdybych to nahlásil?“

Také Quangel se polekal svých vlastních slov. Ta záležitost s Ottou a Annou ho rozhodila víc, než si až doposud myslel, protože jinak by ho jeho vrozená a neustále rostoucí opatrnost takhle neopustila. Vypadá to ale, že si Barkhausen jeho úleku nevšiml. Quangel vykrouť paži z Barkhausenova slabého sevření a při tom se pomalu a lhostejně zeptá: „Proč se tak rozčilujete, Barkhausene? Copak jsem řekl něco, co byste musel nahlásit? Neřekl jsem vůbec nic. Jsem smutný, protože můj jediný syn Otto padl a moje žena se teď hodně trápí. Nahlaste to, jestli chcete, klidně to udělejte! Já půjdu hned s vámi a podepíšu, že jsem to řekl!“

Během svého nezvykle dlouhého monologu si Quangel pomyslí: Ať se na místě propadnu, jestli Barkhausen není donašeč! Zase jeden z těch, před kterými se člověk musí mít na pozoru! Ale před kým se člověk vlastně nemusí mít na pozoru? A co teď bude s Annou, také nevím...

Mezitím došli k tovární bráně. Quangel zase nepodá Barkhausenovi ruku. Řekne jenom: „Tak nashle!“ a chce odejít.

Barkhausen ho ale pevně popadne za kazajku a naléhavě zašeptá: „Sousedě, o tom, co bylo, už nebudeme mluvit. Nejsem žádný donašeč a nechci nikoho přivést do neštěstí. Ale teď mi udělej laskavost. Musím manželce přinést trochu peněz na jídlo a v kapse nemám ani feník. Děti dneska ještě nic nejedly. Půjč mi deset marek. Slibuji, že ti je příští pátek určitě vrátím!“

Quangel se zase vykroučí z Barkhausenova sevření. Pomyslí si: Tak takový ty jsi! Takhle ty vyděláváš peníze! A uvažuje dál: Nedám mu ani marku, protože jinak si bude myslet, že z něj mám strach, a už mě nikdy nepustí z merku. Nahlas odpoví: „Nosím domů jen třicet marek týdně a všechny nutně potřebuji. Nemůžu ti půjčit žádné peníze.“

Ani se na něj nepodívá a beze slova projde tovární bránou. Vrátný Quangela zná a nechá ho projít, aniž se ho na cokoli zeptá.

Barkhausen ale stojí na ulici, dívá se za Quangelem a přemýšlí, co má udělat. Nejraději by šel na Gestapo a podal na Quangela oznámení, protože by za to mohl dostat pár cigaret. Bude ale lepší, když to neudělá. Dnes se příliš unáhlil. Je dobře, že Quangela nechal, aby se vykecal zadarmo, po smrti syna je na tom bíděně.

Špatně ale Quangela odhadl. Ten se nenechá jen tak obalamutit. Většina lidí má dneska strach. Vlastně ho mají všichni, protože všichni někde dělají něco zakázaného a pořád se bojí, že se o tom někdo dozví. Člověk je jen musí překvapit v ten správný okamžik a pak je má v hrsti a oni platí. Ale tenhle Quangel s obličejem jako dravý pták, ten takový není. Ten nejspíš nemá strach z ničeho a určitě se nenechá obalamutit. Ne, na toho chlapa se vykašle. Možná by se ale v nejbližších dnech dalo něco podniknout s jeho starou. Se ženskou smrt jediného syna pěkně zamává! To pak určitě začne žvanit.

Takže v následujících dnech si vezme na paškál tu ženskou, ale co udělá teď? Musí Otti přinést nějakou škváru, protože dnes ráno tajně sebral z kredence poslední chleba a snědl ho. Žádné mergle ale nemá, a má teď tak rychle něco shánět? Jeho žena je pěkná semetrika a umí mu udělat ze života peklo. Dříve šlapala chodník na Schönhauser Allee a dokázala být i milá a příjemná. Teď s ní má pět harantů, tedy většina z nich nejspíš není jeho, a nadává jako dlaždič. Ta mrcha taky nejde pro ránu daleko, mlátí nejen děti, ale dokonce si někdy dovolí i na něj. Potom se porvou a ona samozřejmě dostane nařezáno mnohem víc, ale ještě se z toho nepoučila.

Ne, k Otti se bez peněz vrátit nemůže. Najednou si vzpomene na starou Rosenthalovou, která teď bydlí úplně sama ve čtvrtém patře v Jablonskistraße 55 a nemá vůbec nikoho, kdo by ji ochránil. Že mu jen ta stará Židovka nepřišla na mysl dřív! To bude lepší zdroj peněz než ten starý lakomec Quangel! Je to dobráčka, to ví už z dřívějšíka, když ještě Rosenthalovi měli obchod s prádlem. Nejdřív to s ní tedy zkusí po dobrém. Pokud to ale nezabere, vlítne té bábě přímo do bytu a tam už si něco najde, ať už to budou šperk, prašule nebo něco k jídlu. Prostě cokoli, čím by si Otti zase udobřil.

Zatímco kuje svůj plán a představuje si, co v bytě u Rosenthalové asi najde, protože Židi mají všechno a schovávají to před Němci, kterým to ukradli, kráčí Barkhausen čím dál tím rychleji zpátky do Jablonskistraße. Přejde ke schodišti a dlouze se dívá směrem nahoru. Byl by nerad, kdyby ho tady v přední části domu někdo viděl. On sám bydlí v zadním traktu, kterému se říká zahradní dům. Bydlí v suterénu, v podstatě ve sklepním bytě. Jemu samotnému to nevádí, jen kvůli ostatním lidem je mu to někdy trapné.

Na schodišti je ticho, a tak Barkhausen rychle vyrazí nahoru. Z bytu Persickeových se ozývá hluk, jásot a smích, protože

Persickeovi už zase slaví. S někým, jako jsou Persickeovi, by se měl v brzké době seznámit, protože mají ty správné styky, které by mohly pomoci i jemu. Takový příležitostný donašeč, jakým je on, by je ale určitě vůbec nezajímal a dívali by se na něj spatra. Hlavně mladíci z SS a Baldur jsou neskutečně namyšlení. Starý Persicke působí o trochu lepším dojmem. Někdy mu podstrčí pět marek, až bude nalitý...

V bytě Quangelových je ale ticho a o patro výš u Rosenthalové také není nic slyšet, i když položí ucho na dveře. Rychle zazvoní jako pošťák, který má nasspěch.

Nikde se ale nic nepohne a po jedné nebo dvou minutách čekání zazvoní Barkhausen podruhé a potřetí. Má uši našpičované, ale nic neslyší, a tak zašeptá do klíčové dírky: „Paní Rosenthalová, otevřete! Nesu vám zprávu od vašeho manžela! Rychle, než mě někdo uvidí. Paní Rosenthalová, já vás slyším, no tak otevřete!“

Mezitím zase několikrát zazvoní, ale zcela bez úspěchu. Najednou ho popadne vztek. Přece nemůže odtáhnout s nepořízenou. S Otti není radno si zahrávat. Ať mu ta stará Židovka kouká navalit zpátky to, co mu ukradla! Dlouze zazvoní a zařve do klíčové dírky: „Otevři, ty stará židovská svině, nebo ti zmaluju držku, že tě nikdo nepozná! Jestli neotevřeš, dostanu tě ještě dneska do koncentráku!“

Kdyby teď měl u sebe benzín, hned by té mrše podpálil dveře!

Najednou ale Barkhausen zmlkne. Uslyšel, jak se v některém ze spodních pater otevřely dveře a někdo vyšel na chodbu. Nikdo jej tu nesmí vidět. Někdo určitě jde, musí být potichu.

Ten člověk ale kráčí po schodech nahoru. Přestože jde pomalu a klopýtá, nezadržitelně se blíží. Je to určitě někdo od Persickeových. Ožralý Persicke by mu teď zrovna chyběl. Barkhausen by se rád schoval na půdě, ale železné dveře jsou zamčené, a tak se nemá kam ukrýt. Zbývá jen jediná naděje: že ten ožrala projde

kolem něj, aniž si ho všimne. Pokud je to starý Persicke, tak by to mohlo vyjít.

Jenomže to není starý Persicke. Je to ten odporný hulvát Baldur, nejhorší z celé té sebranky! Věčně tu chodí v uniformě vedoucího Hitlerjugend a čeká, že ho budou druzí zdravit jako první, i když je naprostá nula. Baldur pomalu vyjde až nahoru a přidržuje se zábradlí, protože je opilý. Barkhausena, který se krčí u zdi, si ale navzdory skelnému pohledu všimne. Promluví na něj ale až ve chvíli, kdy stojí přímo před ním. „Co tu slídíš? Tohle ti tu trpět nebude! Padej zpátky do sklepa k tý své děvce! Dělej, vypadni!“

Zvedne nohu v okované botě, ale hned ji zase postaví na zem. Na to, aby dokázal Barkhausena kopnout, je příliš opilý a neudrží rovnováhu.

Takový nepřátelský tón Barkhausena vyděsí. Uctivě zašeptá: „Prosím za prominutí, pane Persicke! Chtěl jsem si jen trochu vystřelit z té staré Židovky!“

Baldur se zamyslí tak hluboce, až se mu na čele udělají vrásky. Po chvilce odpoví: „Krásť jsi chtěl, ty hajzle, a říkáš tomu vystřelit si ze staré Židovky. Takže teď pěkně půjdeš přede mnou!“

Barkhausen díky svému vycvičenému sluchu postřehl, že Baldurova hrubá slova nezní tak ostře jako před chvílí. Omluvně se usměje a vysvětlí: „Já přece nekradu, pane Persicke, jen dělám malou reorganizaci.“

Baldur Persicke mu ale úsměv neopětuje. S takovými lidmi se nepaktuje, i když by někdy v budoucnu mohli být užiteční. Opatrně slézá po schodech za Barkhausenem.

Oba muži se tak zaberou do svých úvah, že si nevšimnou, že dveře u Quangelovic bytu jsou jenom přivřené. Jen co ti dva projdou kolem, dveře se zase otevřou. Anna Quangelová vyjde na chodbu a poslouchá.

U Persickeovic dveří natáhne Barkhausen ruku k německému pozdravu: „Heil Hitler, pane Persicke! A moc vám děkuji!“

Za co vlastně děkuje, neví přesně ani on sám. Možná za to, že ho Baldur nenakopal nebo že ho neshodil ze schodů. A on, Barkhausen, je takový ubožák, že by si to musel nechat líbit.

Baldur Persicke na pozdrav neodpoví. Zírá na Barkhausena skelnýma očima a donutí ho zamrkat a sklopit zrak. Pak se ho zeptá: „Takže ty sis chtěl vystřelit ze staré Rosenthalové?“

„Ano,“ odpoví Barkhausen tiše a dívá se na zem.

„A jak sis z ní chtěl vystřelit?“ vyptává se dál Baldur. „Jenom jí něco šlohnout?“

Barkhausen sebere odvahu a rychle se podívá do tváře svého protivníka. „No...“ zaváhá. „A taky bych jí rád zmaloval držku.“

„Jo tak,“ odpoví Baldur. „Jo tak!“

Oba chvilku stojí a mlčí. Barkhausen přemýšlí, jestli už může jít, ale vlastně ještě nedostal příkaz k odchodu. A tak se sklopeným zrakem tiše čeká.

„Pojď dovnitř,“ řekne zničehonic Persicke a obtížně při tom vyslovuje. Ukáže nataženým prstem směrem k otevřeným dveřím jejich bytu. „Možná bych ti mohl něco zajímavého říct. Uvidíme.“

Barkhausen podle příkazu napochoduje do Persickeovic bytu. Baldur Persicke lehce vrávorá, ale zachovává vojenské držení těla. Za oběma muži se hlasitě zavrou dveře.

Nahoře se Anna Quangelová odlepí od zábradlí a pomalu se vrací do bytu. Opatrně za sebou zamkne dveře. Vlastně ani neví, proč rozhovor těch dvou poslouchala – napřed ve chvíli, kdy spolu mluvili před bytem paní Rosenthalové, a potom dole před Persickeovic dveřmi. Obvykle se chová úplně stejně jako její manžel, který se o sousedy ani v nejmenším nezajímá. Annin obličej je pořád ještě chorobně bledý, podrážděně mrká očima. Už několikrát měla chuť si sednout a vyplakat se, ale nedokáže to. Hlavou se jí honí myšlenky jako: utrhne mi to srdce, mám pocit, jako bych dostala ránu do hlavy, a svírá se mi žaludek. Mnohem intenzivnější je ale následující pocit: neměli mi zabít

mého chlapce. To jim jen tak neprojde. Dokážu být i jiná, než jak na první pohled působím...

Sama neví, co myslí tím, že dokáže být i jiná. Tohle posloučání na chodbě ale mohlo znamenat začátek její proměny. Otto už nebude o všem rozhodovat sám, pomyslí si ještě. Taky můžu někdy dělat to, co chci já, i když on s tím nebude souhlasit.

Anna honem běží dodělat jídlo. Většinu potravin, které dostávají na lístky, sní Otto. Už to není žádný mladík a musí pořád pracovat víc, než na kolik mu stačí síly, zatímco ona může sedět a vydělávat si šitím. Proto považují takovou dělbu potravin za samozřejmost.

Zatímco Anna vaří, vyjde Barkhausen z Persickeovic bytu. Cestou dolů po schodech ho opustí veškerá podlézavost, kterou před Persickeovými projevoval. Vzpřímeně kráčí přes dvůr, v žaludku ho hřejí dva panáky a v kapse má dvě desetimarkové bankovky. Jednu z nich dá Otti, aby už neměla špatnou náladu.

Když ale Barkhausen vejde do svého suterénního bytu, nemá Otti vůbec špatnou náladu. Na stole je bílý ubrus a ona sedí na pohovce s mužem, kterého Barkhausen nikdy předtím neviděl. Ten cizí, dobře oblečený muž rychle přitáhne k tělu paži, kterou měl ovinutou kolem Ottiných ramen. Nemusel to ale vůbec dělat, protože v tomto ohledu nebyl Barkhausen nikdy přehnaně citlivý.

Pomyslí si: No to teda zírám, koho ta stará mrcha ulovila. To bude přinejmenším bankovní úředník nebo učitel...

V kuchyni kňourají a povykují děti. Barkhausen ukrojí každému dítěti silný krajíc chleba z bochníku, který leží na stole. Potom se sám pustí do snídane. Je tu nejen chleba, ale i salám a kořalka. Takový nápadník opravdu přijde vhod! Vrhne na muže na pohovce spokojený pohled. Ten muž se ale zjevně necítí tak uvolněně jako Barkhausen.

Jakmile se Barkhausen nají, rychle opustí byt. V žádném případě nechce takového nápadníka otrávit! Je dobré, že si teď

celých dvacet mařen může nechat pro sebe. Barkhausen se vydá do Rollerstraße. Doslechl se totiž, že je tam hospoda, kde si prý nedávají pozor na pusu. Možná by tam mohl přijít k něčemu zajímavému. Ryby se teď v Berlíně dají chytat všude. A pokud se to nepodaří ve dne, může se zadařit v noci.

Když Barkhausen pomyslí na noc, začnou mu pod povislým knírem smíchy cukat koutky úst. Ten Baldur Persicke, všichni ti Persickeovi, to je ale sebranka! Na něj si ale neprijdou! Jen ať si nemyslí, že si ho koupí za dvacet merglí a dva panáky! Možná jednoho dne přijde okamžik, kdy bude mít všechny Persickeovy v hrsti. Teď jim však musí podlézat a být dostatečně mazaný.

Přitom si Barkhausen vzpomene, že než přijde noc, musí ještě najít jistého Enna, protože Enno je pro něco takového ten pravý člověk. Ale žádný strach, určitě Enna najde. Každý den obchází své tři nebo čtyři lokály, kde se scházejí drobní sázkaři. Ennovo pravé jméno Barkhausen nezná. Zná ho jen z těch několika lokálů, kde mu všichni říkají Enno. Musí ho najít, protože Enno nejspíš bude ten pravý člověk.

4. KAPITOLA

Trudel Baumannová prozrazuje tajemství

Do továrny se Otto Quangel dostal snadno, ale docílit toho, aby mu zavolali Trudel Baumannovou, bylo velmi těžké. Nejenže se v této továrně, stejně jako v té Quangelově, postupovalo formou úkolové práce, ale v každé dílně bylo nutné stihnout určitý objem povinností nebo úkolů, takže často záleželo na každé minutě.

Nakonec ale Quangel svého cíle dosáhl. Nadřízený Trudel je koneckonců dílenský mistr stejně jako Quangel a nelze jen tak odepřít pomoc kolegovi, zvláště když mu právě padl syn. Quangel to musel zdejšímu mistrovi prozradit, protože jinak by s Trudel nemohl mluvit. A tak jí to teď navzdory manželčině prosbě musí říct sám, protože jinak by se to dozvěděla od svého mistra. Snad se to obejde bez křiku a bez omdlévání. Vlastně je s podivem, jak se drží Anna, a Trudel je také statečné děvče.

Trudel konečně přichází a Quangel, který nikdy neměl žádný jiný vztah než se svojí manželkou, musí uznat, že vypadá přitažlivě. Má tmavé, vlnité vlasy, kulatý obličej, který navzdory práci v továrně neztratil zdravou barvu, veselé oči a bujně poprsí. Dokonce i teď, když má na sobě dlouhé modré pracovní kalhoty a starou, mnohokrát spravovanou halenu se spoustou přichycených nití, vypadá přitažlivě. Nejkrásnější je na ní asi způsob, jakým se pohybuje. Z každého jejího kroku, z každého pohybu je cítit radost ze života.

Je s podivem, pomyslí si Quangel, že si takový maminčin mazánek jako Otto vůbec dokázal najít tak krásnou holku. Pak se ale začne trochu kát. Co vlastně o Ottovi vím? Vlastně jsem ho nikdy pořádně neznal. Možná byl úplně jiný, než jsem si myslel. Ale v rádiích se určitě vyznal, vždyť se o něj všichni mistři přetahovali.

„Zdravím, Trudel,“ řekne Otto Quangel a podá jí ruku. Její teplá, měkká ruka rychle vklouzne do jeho.

„Zdravím, tatínku,“ odpoví Trudel. „Tak co je u vás nového? Začalo se po mně mamince stýskat? Nebo psal Otto? Zastavím se u vás co nejdřív.“

„Musíš přijít dneska večer, Trudel,“ opáčí Otto Quangel. „Jde totiž o to, že...“

Nedokáže tu větu dokončit. Trudel rychle sáhla do kapsy modrých kalhot, vytáhla z ní kalendář a začala v něm listovat. Poslouchá ho jen na půl ucha. Teď není vhodný okamžik, abych jí to řekl. A tak Quangel trpělivě čeká, dokud Trudel nenajde, co hledala.

Otto a Trudel se setkali v dlouhé chodbě, v níž táhne a která má bíle natřené stěny odshora dolů polepené plakáty. Quangelův zrak bezděčně spočine na křivě nalepeném plakátu, který visí přímo za Trudel. Přečte kousek textu. Je to tučný nadpis „Jménem německého lidu“, pak následují tři jména a „byli odsouzeni k smrti oběšením za vlastizradu a velezradu. Poprava proběhla dnes ráno ve věznici Plötzensee.“

Otto Quangel zcela bezděčně uchopí Trudel oběma rukama a odtáhne ji stranou, aby už nestála před plakátem. „Co se děje?“ podiví se Trudel, ale potom se otočí týž směrem, kterým se dívá on, a také začne číst. Pak vydá zvuk, který může znamenat všechno možné: protest proti tomu, co si právě přečetla, nelibost nad tím, že ji Quangel odstrčil, nebo lhosejnost, ale každopádně už se nepostaví na své původní místo. Strčí kalendář zpátky do kapsy a prohlásí: „Dnes večer to nejde, tatínku, ale zítra kolem osmé se u vás zastavím.“

„Musíš přijít dnes večer, Trudel,“ naléhá Otto Quangel. „Přišla totiž zpráva o Ottovi.“ Její tvář ztuhne. Vidí, že z jejího obličeje mizí úsměv. „Otto totiž padl, Trudel.“

Je zvláštní, že týž zvuk, který ze sebe po vyslechnutí této zprávy vydal Otto Quangel, se teď ozve z hrudi Trudel. Je to hluboké „Ách!“. Na okamžik se na Quangela zadívá očima plnými slz

a roztřesou se jí rty. Potom se otočí obličejem ke zdi a opře si o ni čelo. Pláče, ale nevydává přitom žádné zvuky. Quangel vidí, jak se jí třesou ramena, ale neslyší žádný pláč.

Statečné děvče! pomyslí si. Tolik Ottu milovala. I on byl svým způsobem statečný. Nikdy se těch svinstev neúčastnil, nikdy se od lidí z Hitlerjugend nenechal poštvat proti svým rodičům, vždycky byl proti hrám na vojáky a proti válce. Zatracená válka!

Zarazí se a je zděšený tím, co ho právě napadlo. To už se teď mění i on? To už bylo skoro jako Annino „ty a ten tvůj Vůdce!“.

Potom si všimne, že se Trudel opírá čelem právě o ten plakát, od kterého ji předtím odtáhl. Nad její hlavou stojí tučný nadpis „Jménem německého lidu“ a její čelo zakrývá jména tří oběšených...

A náhle mu před očima vyvstane představa, jak někde jednoho dne visí stejný plakát s jeho jménem a jmény Anny a Trudel. Rozmrzele potřeše hlavou. Vždyť je jen obyčejný, manuálně pracující člověk, který chce mít svůj klid a o politice nechce nic vědět, Anna se stará o domácnost a tak pěkné děvče jako Trudel si brzy najde nového přítele.

Ta vidina je ale velmi vtíravá, a ne a ne mu zmizet z hlavy. Naše jména na stěně, pomyslí si a přepadne ho velmi zmatený pocit. Ale proč vlastně ne? Viset na šibenici určitě není o nic horší, než když člověka roztrhá granát nebo koupí kulku do břicha a chcípne. Nic z toho není důležité. Důležitá je teď jediná věc: musím zjistit, jak to s tím Hitlerem vlastně je. Nejdříve to vypadalo, že je všechno v pořádku, a teď je najednou všechno špatně. Najednou vidím jen samé utiskování, nenávisť, útlak a bezpráví, tolik bezpráví... Pár tisíc, řekl ten zbabělý donašeč Barkhausen. Jako kdyby záleželo na tom, kolik jich je! I kdyby neprávem trpěl jen jeden jediný člověk a já bych to mohl změnit, ale neudělal to, protože jsem zbabělý a příliš mi záleží na tom, abych měl klid, potom...

Najednou ztratí odvahu pokračovat ve svých úvahách. Má strach, opravdový strach z toho, kam ho takováto myšlenka

dotážená do konce může přivést. Možná by se potom změnil celý jeho život!

Místo toho zase upřeně hledí na Trudel, nad jejíž hlavou stojí nápis „Jménem německého lidu“. Neměla by se při pláči opírat právě o tento plakát. Otto Quangel neodolá pokušení, popadne ji za ramena, otočí ji zády ke stěně a co nejjemněji zašeptá: „No tak, Trudel, ne o tenhle plakát.“

Trudel chvilku nechápavě zírá na vytištěná slova. Už má suché oči a ani se jí netřesou ramena. Potom se jí do pohledu zase vrátí život, ale už v nich nemá ten starý, radostný lesk, který v nich mívala dřív. Je v nich vidět jen jakási tmavá, chmurná záře. Pevně, ale jemně položí ruku na místo, kde je napsáno slovo „oběšením“. „Nikdy nezapomenu, tatínku, že jsem pro Ottu brečela právě před takovýmto plakátem. Možná, i když bych něco takového samozřejmě nechtěla, možná takhle jednou někde na nějakém plakátu bude stát moje jméno.“

Upřeně pohlédne na Quangela. Ten má pocit, jako by si Trudel úplně neuvědomovala, co říká. „Holka!“ vykřikne zděšeně. „Vzpamatuj se! Jak bys mohla na nějakém takovém plakátu... Jsi mladá a máš celý život před sebou. Zase se budeš smát, budeš mít děti...“

Trudel odmítavě potřese hlavou: „Nebudu mít děti, dokud nebudu mít jistotu, že mi je nikdo nezastřelí. Že jim nějaký generál nebude moci nařídít: ‚Pochodujte a umírejte!‘ Tatínku...“ Trudel udělá krok dopředu a uchopí jeho ruku do své. „Tatínku, copak teď opravdu budeš moct dál žít tak jako doposud, když ti zastřelili tvého Ottu?“

Upřeně a naléhavě se na něj dívá a on se zase brání čemusi neznámému, co na něj začíná útočit. „Francouzi,“ zamumlá Otto.

„Francouzi!“ vykřikne Trudel podrážděně. „Jak se můžeš na něco takového vymlouvat? Kdo přepadl Francouze? Tak kdo, tatínku? Jen to řekni!“

„Ale co teď můžeme dělat?“ brání se Otto Quangel zoufale jejímu naléhání. „Nás je jen pár, ale všechny ty miliony lidí stojí za ním, a teď, když zvítězil nad Francií, bude mít ještě víc příznivců. Nemůžeme dělat vůbec nic!“

„Můžeme toho udělat hodně!“ zašeptá Trudel hlasem plným odhodlání. „Můžeme rozbíjet stroje, můžeme pomalu a špatně pracovat, můžeme strhávat jejich plakáty a na jejich místo nalepit jiné, kterými budeme lidem vzkazovat, že se stali oběťmi lží a podvodů.“ A ještě tišším hlasem zašeptá: „Ale hlavní je, že jsme jiní než oni, že nás nikdy nikdo nepřinutí, abychom byli a uvažovali jako oni. A nestanou se z nás nacisté ani tehdy, kdyby zvítězili nad celým světem!“

„A čeho tím dosáhneme, Trudel?“ zeptá se Otto Quangel tiše. „Nechápu, čeho bychom tím mohli dosáhnout.“

„Tatínku,“ začne Trudel. „Já jsem to nejdřív taky nechápala a úplně to nechápu ani teď. Ale víš, my jsme tady v podniku tajně vytvořili komunistickou buňku, je malinká, jsou v ní jen tři muži a já. A jeden z těch tří se mi to snažil vysvětlit. Řekl, že jsme jako dobré semeno v poli plném plevelu. Kdyby nebylo dobrého semene, byl by v poli jen samý plevel. A dobré semeno se může rozšířit...“

Trudel se najednou zarazí, jako kdyby se něčeho strašně lekla.

„Co se děje, Trudel?“ zeptá se Otto. „S tím dobrým semenem to vůbec není špatný nápad. Budu o tom přemýšlet. Musím teď totiž přemýšlet o spoustě věcí.“

Trudel ale odpoví s pocitem nesmírného studu a lítosti: „Tak teď jsem to s tou buňkou vyžvanila. A to jsem svatosvatě přísahala, že to vůbec nikomu neprozradím!“

„Nedělej si z toho hlavu, Trudel,“ snaží se ji uklidnit Otto Quangel. „Takové věci mi jdou jedním uchem tam a druhým ven. Už o ničem nevím.“ Se zuřivou odhodlaností teď upřeně hledí na plakát. „I kdyby teď přišlo celé Gestapo, tak prostě o ničem

nevím.“ Potom ještě dodá: „A jestli chceš a nějak ti to pomůže, abys byla klidnější, můžeš dělat, že už nás od této chvíle neznáš. Takže za Annou už dnes večer nemusíš chodit, já jí to nějak vysvětlím, aniž jí prozradím něco, co bych neměl.“

„Ne,“ odpoví Trudel, která mezitím získala pevnou půdu pod nohama. „Ne. Přijdu za maminkou ještě dnes večer. Ale ostatním budu muset říct, že jsem se podřekla, a možná si s tebou někdo z nich přijde promluvit, aby zjistil, jestli jsi také spolehlivý.“

„Jen ať za mnou přijdou!“ prohlásí Otto Quangel výhrůžně. „O ničem nevím. Nikdy v životě jsem se o politiku nezajímal. Na shledanou, Trudel. Dnes večer se už nejspíš neuvidíme, protože se skoro nikdy nevracím z práce před dvanáctou.“

Trudel podá Ottovi ruku a vrací se chodbou zpátky do továrny. Už z ní tolik nevyzařuje život, ale pořád je plná síly. Skvělá holka! pomyslí si Quangel. A statečná!

Potom Quangel stojí sám na chodbě se svými plakáty, které tiše šustí ve věčném průvanu. Chystá se k odchodu. Ale předtím ještě udělá něco, co ho samotného překvapí: se zuřivou odhodlaností pokývne směrem k plakátu, u kterého Trudel plakala.

V příštím okamžiku se za svůj čin zastydí. Takové hloupé frajerství! A potom spěchá domů. Je nejvyšší čas. Bude dokonce muset jet tramvají, což kvůli své spořivosti, která až hraničí s lakotou, dělá krajně nerad.

5. KAPITOLA

Enno Kluge se vrací domů

Ve dvě hodiny odpoledne byla Eva Klugeová hotová s roznáškou pošty. Zhruba do čtyř hodin dělala vyúčtování plateb a peněžních poukázek. Protože byla hodně unavená, udělala spoustu chyb a musela počítat znovu a znovu. S odřenýma nohama a bolavou hlavou se vydala na cestu domů. Vůbec se jí nechtělo myslet na to, co všechno ještě bude muset udělat, než si konečně bude moci jít lehnout. Cestou domů vyřídila nějaké nákupy na lístky. U řezníka musela stát hodně dlouho ve frontě, takže když pomalu stoupala po schodech ke svému bytu na Friedrichshainu, bylo už skoro šest hodin.

Na schodu před jejím bytem stál drobný muž ve světlém kabátu a sportovní čepici. Měl bezbarvý obličej bez jakéhokoli výrazu, lehce zanícená oční víčka, světlé oči a bledou, nevýraznou tvář, která druhým nikdy dlouho neutkví v paměti.

„Ty, Enno?“ zvolala zděšeně a bezděčně v ruce sevřela klíče od bytu. „Co ode mě proboha chceš? Nemám ani peníze, ani jídlo a do bytu tě také nepustím!“

Drobný muž chlácholivě pokynul rukou. „Proč se hned tak rozciluješ, Evo? Proč na mě jdeš hned tak zhurta? Chci ti jen popřát dobrý den, Evo. Dobrý den, Evo!“

„Dobrý den, Enno!“ odpověděla, ale jen s velkou nevolí, protože svého muže znala už mnoho let. Chvilku čekala a potom se krátce a rozzlobeně zasmála. „Tak jsme si řekli dobrý den, jak jsi chtěl, Enno, a můžeš jít. Ale jak vidím, tak nejdeš. Tak co tedy doopravdy chceš?“

„Podívej, Evičko,“ zkouší to Enno po dobrém. „Jsi rozumná ženská a dá se s tebou domluvit...“ A začal jí zdlouhavě vysvětlovat, že mu teď pojišťovna přestala platit nemocenskou, protože už vyčerpal svých šestadvacet týdnů. Musí teď znovu do práce,

jinak ho pošlou zpátky k Wehrmachtu, odkud ho uvolnili na práci v továrně jako jemného mechanika, kterých je nedostatek. „Věc se teď má tak,“ dokončil Enno svůj výklad, „že v následujících dnech musím mít trvalé bydliště. A tak jsem si myslel...“

Eva energicky zavrtěla hlavou. Byla šíleně unavená a už opravdu chtěla jít domů, kde ji ještě čekala spousta práce. Jeho ale dovnitř nepustí, i kdyby tu s ním měla stát do půlnoci.

Rychle, ale stejně nevýrazným hlasem ještě dodal: „Jenom neříkej ne, Evičko, ještě jsem nedomluvil. Přísahám ti, že od tebe nic nebudu chtít, ani jídlo, ani peníze. Nech mě, prosím tě, spát aspoň na kanapi. Nepotřebuji ani ložní prádlo. Nebudeš se mnou mít vůbec žádnou práci.“

Zase zavrtěla hlavou. Jenom ať už proboha přestane žvanit! Musí mu být přece jasné, že mu nevěří ani slovo. Nikdy nedodržel, co předtím slíbil.

Zeptala se ho: „A proč si tedy nezařídíš trvalé bydliště u nějaké své přítelkyně? Na tohle ti byly vždycky dobré, ne?“

Enno zavrtěl hlavou: „Se ženskými jsem skončil, Evičko, už jich mám po krk. Když nad tím přemýšlím, dojdou stejně k závěru, že jsi z nich vždycky byla nejlepší. Vždyť jsme spolu prožili krásných pár let, když byli chlapci ještě malí.“

Při vzpomínce na první roky manželství se Evě bezděčně rozzářil obličej. Byly to opravdu krásné roky. Tehdy pracoval jako jemný mechanik, každý týden nosil domů šedesát marek a ani v nejmenším se nevyhýbal práci.

Enno ihned vycítil svoji momentální převahu. „No tak, Evičko, vždyť mě máš pořád ještě trochu ráda, a proto mě necháš spát na kanapi. Slibuju ti, že s tou prací co nejdřív skončím, je mi ukradená. Budu pracovat jenom tak dlouho, abych zase dostal nemocenskou a nemusel k Prušákům. Do deseti dnů se mi zase podaří ji dostat!“

Odmlčel se a podíval se na ni s výrazem plným očekávání. Tentokrát sice nezavrtěla hlavou, ale pořád se tvářila neoblomně.

A tak pokračoval: „Nechci znovu předstírat krvácení do žaludku, protože při něm v nemocnici nedávají nic k žrádлу. Chci to uhrát na žlučníkovou koliku. To mi pak nebudou moct nic dokázat. Nanejvýš mě pošlou na rentgen, ale na koliku *nemusí* mít člověk kameny. Prostě stačí předstírat, že je mi zle. Nechal jsem si to všechno přesně vysvětlit. Určitě to vyjde. Jenom musím těch prvních deset dnů odpracovat.“

Zase neřekla ani slovo, a tak mluvil dál, protože věřil, že pokud bude dostatečně vytrvalý a bude do druhých tak dlouho hučet, nakonec mu ustoupí. „Také mám adresu jednoho židovského doktora z Frankfurter Allee. Ten napíše neschopenku každému, kdo jej o to požádá, jenom aby se nedostal do žádných problémů. Díky němu se mi to určitě podaří. Za deset dnů budu zase v nemocnici a ty se mě zbavíš, Evičko!“

Unavená z toho všeho žvanění mu neoblomně odpověděla: „Ani kdybys tu stál a kecal do půlnoci, tak už tě zpátky nevezmu, Enno. Už to nikdy neudělám, ať řekneš nebo uděláš cokoli. Už si nenechám ničit život ani tebou, ani tvou leností, sázením a těmi tvými ženskými. Zažila jsem to už třikrát, pak počtvrté a pak zase a zase, ale teď už mi definitivně došla trpělivost! Sednu si tady na schod, jsem totiž strašně unavená, protože jsem od šesti od rána na nohou. Pokud chceš, tak si přisedni. Jestli chceš, tak mluv, jestli nechceš, tak nemluv, mně je všechno jedno. Ale do mého bytu už nevkočíš!“

Opravdu si sedla na schod. Na tentýž schod, kde na ni Enno předtím čekal. A její slova zněla tak odhodlaně, že cítil, že tentokrát mu žádné řeči nepomůžou. Posunul si tedy čepici lehce na stranu a řekl: „Tak dobře, Evičko. Pokud tedy nechceš, pokud mi nechceš udělat ani takovou malou laskavost, i když víš, že tvůj muž je v nouzi, tvůj muž, se kterým jsi měla pět dětí, z nichž tři leží na hřbitově a dva chlapci bojují za Vůdce a za národ...“ Enno se odmlčel. Takovéto mechanické monology se naučil vést po

hospodách. Teď ale pochopil, že tady mu žádné řeči nepomůžou. „Já tedy půjdu, Evičko. Určitě víš, že ti nic nemám za zlé, víš, že ať se bude dít cokoli, tak vůči tobě nezatrpknu.“

„Protože tobě je všechno lhostejné, až na to tvoje sázení,“ odpověděla konečně Eva. „Jinak tě nic jiného na světě nezajímá, protože nedokážeš mít nic a nikoho rád, dokonce ani sám sebe, Enno.“ Tím skončila, protože mluvit s tímhle mužským nemělo žádný význam. Ještě chvilku počkala a pak dodala: „Myslela jsem, že chceš jít, Enno. Nebo snad ne?“

Enno k jejímu velkému překvapení prohlásil: „Teď půjdu, Evičko. Měj se dobře. Nic ti nezazlívám. Heil Hitler, Evičko!“

„Heil Hitler!“ odpověděla Eva zcela bezmyšlenkovitě. Byla pořád pevně přesvědčená o tom, že tohle rozloučení je jenom nějaká finta, jenom úvod k nějakému novému, nekonečnému projevu. Enno k jejímu bezmeznému překvapení už ale opravdu nic neřekl a vydal se dolů po schodech.

Ještě minutu nebo dvě seděla Eva na schodech jako omráčená. Nemohla uvěřit svému vítězství. Potom vstala a podívala se dolů na schodiště. Dole zřetelně zaslechla jeho kroky. Opravdu se nikde neschoval, opravdu odcházel! Teď zaklaply domovní dveře. Třesoucí se rukou odemkla dveře od bytu. Byla tak rozrušená, že chvilku nemohla najít klíčovou díрку. Jakmile vešla do bytu, zavřela dveře na řetěz a klesla na kuchyňskou židli. Končetiny jí bezvládně visely. Tenhle boj z ní vysál poslední síly. Byla úplně vyšťavená. Kdyby do ní teď někdo strčil prstem, svezla by se rovnou pod stůl.

Jak tady seděla, síly se k ní postupně začaly vracet. Tak se jí nakonec přece jen podařilo zvítězit nad jeho neústupností! Uchránila si svůj domov jen pro sebe. Už tu nebude vysedávat, dokonce vykládat o těch svých koních a krást jí všechny peníze a jídlo, které objeví.

Vstala od stolu. Zase se jí vrátila chuť žít. Tenhle kousek života jí zůstal. Po dlouhé a namáhavé práci na poště potřebovala

pár hodin sama pro sebe. Roznáška pošty jí připadá čím dál tím náročnější. Už v minulosti stonala s břichem. Proto také její tři nejmladší děti leží na hřbitově. Všechny se narodily předčasně. Ani nohy už jí tolik neslouží. Nikdy nebyla typ ženy vhodný pro placené zaměstnání. Naopak se dokonale hodila na ženu v domácnosti. Musela ale začít vydělávat, když její manžel zničehonic přestal pracovat. Tehdy byli oba chlapi ještě malí. Vychovala je a vytvořila jim domov v tomhle bytě, který se skládal z obytné kuchyně a pokojíku. A k tomu měla na krku ještě manžela, pokud zrovna nebydllel u některé ze svých milenek.

Samozřejmě se s ním už dávno mohla rozvést, protože on se se svými nevěrami nijak netajil. Rozvodem by se ale vůbec nic změnilo. Ať už by byli rozvedení, nebo ne, Enno by se jí stejně dál lepil na paty. Bylo mu všechno jedno, neměl v sobě ani kousek cti.

Z bytu se jí ho podařilo úplně vystrnadit teprve tehdy, když oba synové odešli do války. Do té doby měla pocit, že musí udržovat aspoň zdání rodinného života, i když už chlapi byli velcí a věděli, jak se věci mají. Za nefungující rodinný život se styděla a nechtěla, aby se o něm dozvěděli ostatní lidé. Pokud se jí někdo na manžela ptal, odpovídala, že je na montáži. Dokonce i dnes někdy zašla za Ennovými rodiči a přinesla jim jídlo a pár marek jako odškodnění za peníze, o které je jejich syn obíral, přestože měli oba jen velmi nízký důchod.

Vnitřně se ale od manžela úplně odstříhla už dávno. I kdyby se změnil, začal pracovat a byl takový jako v prvních letech manželství, už by ho nepřijala zpátky. Nedalo se říci, že by ho nenáviděla. Byl totiž taková nula, že ani nešlo vypěstovat si vůči němu nenávisť. Byl jí jednoduše odporný tak, jako lidem bývají odporní pavouci nebo hadi. Kdyby od něj měla pokoj a už ho nikdy nemusela vidět, byla by dokonale spokojená.

Při těchto úvahách dala Eva jídlo na sporák a uklidila obytnou kuchyň. Pokojík, ve kterém měla postel, si uklízela vždycky hned

ráno. Zatímco se jí vařil vývar a jeho vůně se začala šířit po celé kuchyni, sedla si ke košíku se šitím a začala spravovat punčochy. Měla s nimi věčné trápení, přes den se jí trhaly tak rychle, že je ani nestačila zašívát. Tahle práce jí ale nevadila, milovala tu půlhodinku před jídlem, kdy mohla pohodlně sedět v měkkých filcových bačkorách v proutěném křesílku s bolavýma nohama nataženýma před sebe a stočenýma mírně dovnitř. Takhle si nejlépe odpočinula.

Po jídle se rozhodla napsat svému miláčkovi, staršímu synovi Karlemannovi, který byl v Polsku. Příliš si s ním nerozuměla, zvláště od té doby, co vstoupil do SS. V poslední době se o SS říkala spousta ošklivých věcí, že prý jsou hrozně zlí, především na Židy. Ona ale nevěřila tomu, že by její chlapec, kterého nosila pod srdcem, znásilňoval židovská děvčata, a ještě je hned potom střílel. Něco takového by přece Karlemann nikdy neudělal! Po kom by také takový byl? Ona nikdy neuměla být tvrdá, nebo dokonce zlá a jeho otec byl hotová bačkora. Ona mu ale přesto v dopise naznačí, aby se choval slušně. Ale samozřejmě mu to musí naznačit tak, aby tomu rozuměl jen Karlemann. Jinak by měl problémy, kdyby se dopis dostal do rukou cenzorovi. Ona už si ale nějak poradí, možná by mu mohla připomenout jednu příhodu z dětství, kdy jí ukradl dvě marky a koupil si za ně bonbony, nebo, a to bude ještě lepší, jak se teprve ve třinácti letech spustil s tou prachsprostou courou Walli. Co to jenom tenkrát dalo za práci přesvědčit ho, aby tu ženskou pustil z hlavy! A Karlemann býval takový vztekoun!

Při vzpomínce na všechny prožité těžkosti se ale Eva usměje. Všechno, co souvisí s dětstvím jejích synů, jí dnes připadá krásné. Tehdy ještě měla dost sil na to, aby své chlapce chránila před celým světem a aby ve dne v noci pracovala, jenom aby jim dopřála všechno, co dostávaly děti, které měly slušné otce. V posledních letech ji ale stále více opouštějí síly, zvláště od té doby, co oba

synové museli odejít do války. Ne, k téhle válce nemělo dojít. Kdyby byl Vůdce skutečně takový velikán, určitě by jí zabránil. Aby byly kvůli části města Gdaňsk a úzkému koridoru k moři každý den miliony lidí v nebezpečí života, to by přece žádný opravdový velikán nedopustil!

Lidé ale říkají, že prý je Vůdce nemanželského původu. Nejspíš neměl matku, která by se o něho pořádně starala. A tak nejspíš neví, jak se matky cítí, když musejí prožívat tento neustálý, nikdy nekončící strach. Poté, co dorazí dopis polní pošty, je jim den nebo dva lépe, ale pak se strach vždycky znovu objeví.

Už dávno položila zašívanou punčochu do klína a zasnila se. Potom naprosto bezmyšlenkovitě vstane, přesune vývar ze silnějšího hořáku na slabší a hrnec s bramborami dá na ten silnější. Vtom najednou zazní zvonek. Eva ihned ztuhne a stojí jako opářená. Enno! Pomyslí si. To je Enno!

Opatrně postaví hrnec na sporák a ve filcových bačkorách tiše kráčí ke dveřím. Spadne jí kámen ze srdce. Před dveřmi a tak, aby byla dobře vidět, stojí její sousedka, paní Geschová. Určitě si chce zase něco půjčit, mouku nebo trochu tuku, které pak jako vždycky zapomene vrátit. Evu Klugeovou ale přesto její pochyby zcela neopustily. Nakolik jí kukátko ve dveřích dovolí, snaží se prohlédnout si chodbu a schodiště a napíná uši, jestli neuslyší nějaký zvuk. Všechno je ale v pořádku, jenom Geschová netrpělivě šoupe nohama a dívá se do kukátka.

Eva Klugeová se odhodlá a pootevře dveře – ale jenom tolik, kolik jí dovolí zaháknutý řetěz, a zeptá se: „Co se děje, paní Geschová?“

Paní Geschová, vyzáblá a udřená ženská, kterou vykořisťují vlastní dcery, spustí veliký nářek o nekonečné hromadě práce, o tom, jak pořád pere špinavé prádlo cizím lidem a nemá ani na to, aby se pořádně najedla, zatímco Emmi a Lilli nedělají vůbec nic. Po večeři se prostě seberou a odejdou a matce nechají na starost

všechno špinavé nádobí. „Jo, a paní Klugeová, chtěla jsem vás poprosit, mám něco na zádech, nejspíš nějaký bolák nebo něco jiného, hnisavého. Máme jenom jedno zrcadlo a já hodně špatně vidím. Mohla byste se mi na to, prosím vás, podívat? Nemůžu jít s něčím takovým k doktorovi, kde bych jen na to vzala čas? A kdybych vás mohla poprosit, mohla byste mi to vymáčknout, pokud vám to nebude hodně nepříjemné, některé boláky jsou tak nechutné...“

Zatímco paní Geschová pokračuje ve svých stížnostech, uvolní Eva Klugeová naprosto bezmyšlenkovitě řetěz a pustí paní Geschovou do kuchyně. Potom chce dveře zase zavřít, ale najednou se do nich vsune nějaká noha a pak se v jejím bytě zničehonic objeví i Enno Kluge. Jeho obličej jako vždycky postrádá výraz. To, že je rozrušený, Eva pozná jenom podle toho, že se mu silně chvějí jeho téměř bezřasá víčka.

Eva Klugeová tam stojí se svěšenýma rukama a kolena se jí třesou tak, že se div nesesune na podlahu. Paní Geschová se najednou odmlčí a tiše se těm dvěma dívá do obličeje. V kuchyni je naprosté ticho, je slyšet jenom tiše bublající vývar.

Nakonec paní Geschová prohlásí: „Tak jsem vám tedy tu laskavost udělala, pane Kluge. Ale říkám vám: jednou a nikdy víc. A jestli nedodržíte svůj slib a budete se zase vyhybat práci, běhat po hospodách a sázet na koně...“ Pak se odmlčí a podívá se Evě Klugeové do očí. „Ale jestli to ode mě byla velká blbost, tak vám na místě pomůžu toho chlapa vyhodit, paní Klugeová. Spolu to přece zvládneme!“

Eva Klugeová odmítavě mávne rukou. „Ale, nechte to být, paní Geschová, teď už je to stejně jedno.“

Pomalu a opatrně dojde k proutěnému křesílku a posadí se do něj. Zase si vezme do ruky punčochu k zašívání, ale dívá se na ni, jako kdyby nevěděla, co to je.

Paní Geschová prohlásí lehce dotčeným hlasem: „No, tak dobrou noc nebo Heil Hitler, jak je vám libo.“

Enno Kluge rychle odpoví: „Heil Hitler!“

A pomalu, jako kdyby se probouzela ze spánku, odpoví Eva Klugeová: „Dobrou noc, paní Geschová. A jestli skutečně máte něco se zády...“

„Ne, ne,“ odpoví honem paní Geschová už na chodbě. „Se zády nic nemám, to jsem řekla jen tak. Příště se už do cizích záležitostí plést nebudu. Sama vidíte, že se nikdy nedočkám žádného vděku.“

Rychle odejde a je ráda, že těm dvěma mlčícím lidem unikla, aby neviděli, že ji trochu trápí svědomí.

Jakmile se za paní Geschovou zavřou dveře, Enno blesku-rychle ožije. S naprostou samozřejmostí otevře skříň, pověsí jednu manželčiny šaty přes druhé a na uvolněné ramínko si pověsí kabát. Sportovní čepici položí na skříň. Zachází se svým šatstvem opatrně, protože by nerad chodil špatně oblečený a ví, že si nic nového nemůže dovolit.

Vítězoslavně si promne ruce, přejde ke sporáku a podívá se do hrnců. „Prima!“ řekne. „Brambory s hovězím. To je skvělé!“

Odmělí se. Eva nehybně sedí a je k němu obrácená zády. Tiše položí poklici zpátky na hrnec, postaví se vedle ní a řekne: „No tak, Evo, neseď tu takhle, jako kdybys byla z mramoru! Vždyť se nic neděje. Zase budeš mít doma pár dnů manžela. Nebudu ti dělat žádné potíže. A co jsem ti slíbil, to splním. Nechci ani žádné brambory, nanejvýš trochu hovězího, jestli ti ho kousek zbude. A jenom pokud mi ho sama budeš chtít dát, nebudu se tě doprošovat.“

Eva neřekne ani slovo. Vratí košík se šitím zpátky do skříně, položí na stůl hluboký talíř, naloží si do něj z obou hrnců jídlo a začne jíst. Enno se posadí na druhý konec stolu, vytáhne z tašky několikery sportovní noviny a začne si dělat poznámky do špinavého, tlustého zápisníku. Přitom občas vrhne pohled na večeřící manželku. Jí velmi pomalu, ale dvakrát si přidala. Pro něj toho určitě moc nezbude, a on má přitom hlad jako vlk. Celý den,

vlastně už od včerejšího večera, nic nejedl. Manžel Lotte, který přijel na dovolenou z fronty, ho zbil a vyhnal z postele bez snídaně.

On se ale neodvází Evě říct, že má hlad, protože má z mlčící manželky strach. Než se tu zase začne opravdu cítit jako doma, bude se muset něco stát. On ale ani na okamžik nepochybuje o tom, že ta chvíle přijde. Umí dostat každou ženskou, člověk jenom musí být vytrvalý a nechat si toho hodně líbit. Ale každá ženská se nakonec vzdá, a to většinou náhle, protože jí zkrátka dojdou síly.

Eva Klugeová pečlivě vyškrábe oba hrnce. Podařilo se jí za večer sníst jídlo na dva dny, ale Enno teď na ní nemůže loudit zbytky. Potom rychle umyje nádobí a pustí se do velkého přesu. Přímo před jeho očima odnese do pokojíku všechno, co má aspoň nějakou hodnotu. Pokojík má pevný zámek, dovnitř se nikdy nedostane. Přemísťuje jídlo, kvalitní oblečení a kabáty, boty, polštáře z kanape, a dokonce i fotografii obou synů. Je jí úplně jedno, co si o tom bude myslet nebo co řekne. Do bytu se dostal lstí, ale moc velký užitek z toho mít nebude.

Potom pokojík zamkne a na stůl si připraví psací náčiní. Je k smrti unavená a nejraději by si šla lehnout, ale už se jednou rozhodla, že dnes večer napíše Karlemannovi, a tak to udělá. Umí být tvrdá nejen ke svému manželovi, ale i sama k sobě.

Když napíše pár vět, nakloní se manžel nad stůl a zeptá se: „Komu píšeš, Evičko?“

Bezděčně mu odpoví, i když si umínila, že už s ním nepromluví. „Karlemannovi...“

„Aha,“ řekne a odloží noviny, které držel v ruce. „Takže jemu píšeš a možná mu i posíláš balíčky, ale pro jeho otce nemáš ani bramboru a kousek hovězího, i když má takový hlad!“

Jeho hlas už nezní tak lhostejně jako před chvílí. Enno se teď cítí vážně uražený a omezený ve svých právech, protože Eva synovi dává něco, co jeho otci upírá.

„Dej pokoj, Enno,“ řekne Eva klidně. „Je to moje věc a Karlemann je moc hodný chlapec.“

„Aha,“ odpoví Enno. „Aha! Takže ty už jsi samozřejmě zapomněla, jak se k nám choval, když se stal poddůstojníkem? Jak ses mu ničím nezavděčila a jak se nám vysmíval, že jsme staří, hloupí měšťáci? Tohle všechno jsi zapomněla, Evičko? Karlemann je opravdu moc hodný chlapec!“

„Mně se nikdy nevysmíval,“ opáčí Eva slabým hlasem.

„Ne, samozřejmě že ne,“ pošklebuje se Enno. „A samozřejmě jsi také zapomněla, jak se k tobě vůbec nehlásil, když jsi po Prenzlauer Allee táhla těžkou poštovní tašku? Jak on i ta jeho holka schválně koukali jinam?“

„Něco takového nemůžeš mít mladému klukovi za zlé,“ brání syna Eva. „Takoví jsou všichni, chtějí před svými slečnami vypadat co nejlíp. To ho časem přejde a vrátí se k matce, která ho kojila.“

Enno si ji chvílku prohlíží a váhá, jako by chtěl něco říct. Není mstivý, ale Eva se ho teď hodně dotkla. Nejdřív tím, že mu nedala nic k jídlu, a potom tím, že před jeho očima odnesla všechny cenné věci do pokojíku. A proto to řekne: „Kdybych byl matka, už nikdy bych takového syna neobjal, když se z něj stala taková svině!“ Pohlédne do jejího voskového obličje a do očí, které se strachem zvětšily, a potom jí suše oznámí: „Když byl naposledy na dovolené, ukazoval mi svou fotku, kterou dělal nějaký jeho kamarád. A tou fotkou se dokonce chlubil. Byl na ní on, Karlemann, jak drží za nohu asi tříleté židovské dítě a hlavou mu mlátí o nárazník auta...“

„Ne! Ne!“ rozkřičí se Eva. „Lžeš! To sis jenom vymyslel, aby ses mi pomstil, protože jsem ti nedala nic jídlu! Něco takového by Karlemann neudělal!“

„Jak bych si jenom něco takového mohl vymyslet?“ zeptá se Enno. Poté, co jí zasadil takovou ránu, je o poznání klidnější. „Na to, abych si něco takového vymyslel, přece vůbec nemám hlavu!“

A vůbec, jestli mi nevěříš, můžeš se jít zeptat do Senftenbergova výčepu, tam tu fotku všem ukazoval. Tlustý Senftenberg a jeho stará ji také viděli...”

Enno se odmlčí. Teď už nemá cenu pokračovat, protože Eva tam sedí s hlavou položenou na stole a hlasitě pláče. To má z toho, že vstoupila do strany a přísahala na Vůdce i na všechny jeho činy. To se potom nemůže divit, že se z Karlemanna stala taková bestie.

Enno Kluge tam ještě chvilku stojí a zklamaně se dívá na kanape bez deky a bez polštáře. To tedy bude krásná noc! Ale možná teď přišel ten správný okamžik, kdy by mohl zariskovat. Ještě na chvilku zaváhá, podívá se na zamčené dveře od komory a potom se odhodlá. Sáhne usedavě plačící manželce do kapsy zástěry a vytáhne z ní klíč. Odemkne dveře, začne prohledávat komoru a ani se nenamáhá být přitom potichu.

Zničená a udřená Eva všechno slyší. Ví, že ji Enno právě okrádá, ale je jí to jedno. Její svět se zhroutil a už nikdy nebude jako dřív. Jaký mělo smysl žít v tomto světě, jaký mělo smysl darovat dětem život a radovat se z jejich úsměvů a her, když se z nich pak nakonec stanou takové bestie? Vždyť Karlemann byl tak sladký blondatý chlapeček! Když s ním byli v cirkuse Busch a koně si tam při představení lehli jeden za druhým do písku, soucitně je pozoroval a ptal se, jestli ti chudáčci koníčky nejsou nemocní. Musela ho uklidnit, že koníčky jen spí.

A teď šel a dělal matkám jiných dětí něco takového! Eva Klugeová ani na okamžik nepochybovala o tom, že to s tou fotkou byla pravda, Enno by si opravdu nedokázal něco takového vymyslet. Takže teď ztratila i syna. Je to mnohem horší, než kdyby zemřel, to by nad ním aspoň mohla truchlit. Teď už ho nikdy nebude moci vzít do náruče, teď už i před ním bude zamykat byt.

Enno mezitím našel v pokojíku to, co očekával, že jeho žena bude mít: poštovní spořitelní knížku. Má na ní 632 marek, je

to šikovná ženská, ale k čemu vlastně potřebuje tolik peněz? Jednou bude přece dostávat důchod, takže to, co si našetřila, nebude postrádat... Zítra nejdříve vsadí 20 mařen na Adebara a možná ještě 10 na Hamilkara... Dál listuje knížkou. Ta ženská je nejen šikovná, ale i pořádná. Všechno tu má pěkně pohromadě. Vzadu v knížce je kontrolní známka a nechybějí tu ani výplatní lístky...

Ve chvíli, kdy si chce knížku strčit do kapsy, se Eva objeví vedle něho. Sebere mu knížku z ruky a položí ji na postel. „Ven!“ křikne. „Ven!“

A Enno, který si už myslel, že zcela zvítězil, odchází z pokoju. Třesoucíma se rukama, aniž se odváží říct jediné slovo, vyndal ze skříňe kabát a čepici, mlčky vyšel na chodbu a zmizel na temném schodišti. Dveře se za ním zabouchly. Enno rozsvítil světlo na chodbě a vydal se dolů po schodech. Někdo díkybohu nechal odemčené domovní dveře. Půjde teď do své oblíbené hospody, a pokud se mu nepodaří najít někoho, kdo by mu pomohl, nechá ho hospodský přespát na pohovce. A tak kráčí vstříc svému osudu. Na manželku nahoře v bytě už skoro zapomněl.

Eva ale stojí u okna a dívá se do noční tmy. Je to strašné. Teď ztratila i Karlemanna. Ještě to zkusí s Maxem, svým mladším synem. Max byl nevýrazný a podobal se spíš otci než svému výjimečnému bratrovi. Možná získá opravdového syna aspoň v něm. A pokud se jí to nepodaří, bude žít sama. Ale zůstane slušná. A tak v životě dosáhne aspoň toho, že bude slušná. Hned ráno zjistí, jak vystoupit ze strany, aniž skončí v koncentračním táboře. Určitě to bude těžké, ale třeba se jí to povede. A pokud nebude jiné cesty, půjde do koncentračního tábora. Bude to její pokání za to, co udělal Karlemann.

Eva zmuchlá rozepsaný, slzami zmáčený dopis pro staršího syna. Vezme si nový dopisní papír a začne psát:

Milý Maxi! Zase Ti po delší době píšu. Daří se mi dobře a doufám, že Tobě také. Objevil se tu táta, ale vykázkala jsem ho ze dveří, protože mě chtěl akorát okrádat. Zřekla jsem se i Tvého bratra Karlemanna, a to kvůli hanebnostem, kterých se dopustil. Ted' mám už jen Tebe. Prosím Tě, zůstaň navždy slušným člověkem. Budu pro Tebe dělat všechno, co bude v mých silách. Brzy mi napiš. Zdraví Tě a libá

Tvoje máma.

6. KAPITOLA

Otto Quangel se vzdává svého úřadu

Tovární dílna, již vedl Otto Quangel a ve které pracovalo zhruba osmdesát dělníků a dělnic, vyráběla před vypuknutím války jen nábytek na zakázku podle nákresů. Ve všech ostatních odděleních se vyráběl sériový nábytek. Když vypukla válka, začala celá továrna vyrábět výhradně zboží pro armádu. Quangelova dílna tehdy dostala za úkol vyrábět velké a robustní bedny, o kterých se říkalo, že jsou používány k přepravě těžkých bomb.

Ottu Quangelovi bylo úplně jedno, k čemu bedny slouží. Takhle nová, bezduchá práce mu připadala nedůstojná a opovržením hodná. Otto byl opravdový umělecký truhlář, kterému přinášely pocit hlubokého uspokojení takové práce jako žilkování dřeva nebo výroba krásně vyřezávaných skříní. Při nich zažíval ten největší pocit štěstí, jaký jen může člověk tak rezervovaného založení prožívat. Teď klesl na úroveň pouhého dozorce, jehož jediným úkolem je dohlížet na to, aby jeho dílna plnila či pokud možno překračovala plán. Vzhledem ke své uzavřené a mlčenlivé povaze své pocity ale nedával najevo a z jeho ostře řezané, ptačí tváře nebylo možné vyčíst ani náznak pohrdání, který vůči této ubohé práci se smrkovým dřevem pociťoval. Pokud by ale někdo Ottu Quangela pečlivěji pozoroval, všiml by si, že muž, který dříve mluvil málo, nyní nemluví už vůbec a nevěnuje příliš pozornosti výstupní kontrole.

Kdo by si ale všímal někoho tak zaměnitelného, jako je Otto Quangel? Působil dojmem, jako kdyby celý život jen dřel a nezajímalo ho nic jiného než práce, kterou má vykonat. Nikdy tu neměl přátele, nikomu tady nikdy neřekl jediné přátelské slovo. Práce a jenom práce, bylo mu úplně jedno, jestli jsou kolem něj stroje, nebo lidi, jenom když dělali, co měli!

Přestože v dílně rozkazoval a honil lidi do práce, nebyl tu neoblíbený. Nikdy nenadával a nikdy nikoho nepomlouval před nadřízenými. Když zjistil, že to někde vážne, vydal se tam a svýma šikovnýma rukama překážku nebo závadu beze slova odstranil. Nebo se postavil k dělníkům, kteří moc žvanili, a upřeně na ně hleděl svýma tmavýma očima, dokud se žvaněním nepřestali. Vždycky kolem sebe šířil chlad. Během krátkých přestávek si od něj dělníci sedali co nejdál, a tak se těšil takovému respektu, jaký by si druzí nedokázali zjednat ani dlouhými řečmi a pobízení.

Vedení továrny dobře vědělo, co v Quangelovi má. Jeho dílna neustále dosahovala těch nejvyšších výkonů, s lidmi nikdy nebyly žádné problémy a Quangel ochotně spolupracoval. Dávno by ho byli povýšili, kdyby se rozhodl vstoupit do strany. On to ale neustále odmítal. „Na to nemám peníze,“ říkával. „Potřebuji každou marku. Musím živit rodinu.“

Lidé se mu za jeho lakotu za zády pošklebovali. Kvůli každému groši, který musel věnovat na nějakou sbírku, vyloženě trpěl. Vůbec si neuvědomoval, že kdyby vstoupil do strany, zvýšili by mu plat o mnohem víc, než kolik by musel vydat za stranické příspěvky. Tento mimořádně schopný dílenský mistr byl ale v politických záležitostech beznadějně hloupý, a tak ho bez váhání nechávali v jeho funkci nižšího vedoucího pracovníka, i když nebyl členem strany.

Ottu Quangela ale ve skutečnosti od vstupu do strany neodrazovala lakota. Ve finančních záležitostech byl bezpochyby velmi opatrný a přesný a kvůli každému neuváženě utracenému groši se dokázal ještě týdnů užírat. Stejně jako byl náročný a přísný vůči sobě, byl i vůči druhým a připadalo mu, že se strana řídí úplně jinými zásadami. Věděl, jakou roli sehrála strana při výchově jeho syna ve škole a v Hitlerjugend, něco se doslechl od Anny a na vlastní oči viděl, že všechna dobře placená místa v továrně dostávají členové strany na úkor těch nejpracovitějších nestraníků.

To všechno Ottu Quangela neustále utvrzovalo v jeho přesvědčení, že strana nepřistupuje ke všem rovně a spravedlivě, a s něčím takovým on nechtěl mít nic společného.

Proto se ho také ráno Annin výrok „ty a ten tvůj Vůdce“ tolik dotkl. Je pravda, že až doposud věřil ve Vůdcovo upřímné odhodlání, velikost a dobré úmysly. Stačilo by jenom z jeho okolí odstranit všechny ty vychytralé prospěcháře, kterým šlo pouze o peníze a pohodlný život, a všechno by se hned zlepšilo. Dokud k tomu nedojde, on do strany nevstoupí. A Anna to dobře věděla. Byla totiž jediný člověk, se kterým Otto skutečně mluvil. No dobře, když to řekla, byla nesmírně rozrušená. On na to časem zapomene, protože jí nedokáže mít nic za zlé.

Musí ale ještě pořádně popřemýšlet o tom, jak to s Vůdcem a touhle válkou je. A takové přemýšlení mu jde pomalu. Na jiné lidi všechny ty překvapivé události působily okamžitě, takže o nich mluvili nebo křičeli a nějak se k nim stavěli, ale u něj to všechno trvalo moc dlouho.

Jak tu stojí v hlučné dílně s lehce pozvednutou hlavou a zrakem putujícím od tloušťkovací frézky k pásové pile, hřebíkovačkám, vrtačkám a přepravníkům, dochází mu, jak zpráva o Ottově smrti, a hlavně chování Anny a Trudel dál působí na jeho vnitřní rozpoložení. Vlastně o tom nepřemýšlí, spíš dobře ví, že truhlář Dollfuß, ten flákač, už před sedmi minutami odešel z dílny a v jeho řadě vážne práce, protože si šel na záchod zakouřit nebo se někde vykecává. Dá mu ještě tři minuty, ale pak ho osobně přitáhne zpátky!

Podívá se na ručičky nástěnných hodin a vidí, že za tři minuty se Dollfuß bude skutečně flákat už deset minut. Přitom myslí nejen na ten děsivý plakát nad hlavou Trudel a na to, co doopravdy znamená vlastizrada a veleizrada a jak se odhalují, ale také na to, že má v kapse kazajky dopis, který mu předal vrátný. V tom dopise se píše, že se má přesně v pět hodin dostavit do úřednické kantýny.

Ne že by ho ten dopis nějak rozhodil nebo znepokojil. Dřív, když se tu ještě vyráběl nábytek, musel často docházet za vedením továrny a účastnit se jednání o výrobě nábytku. Úřednická kantýna je něco nového, ale to je mu jedno, do pěti hodin zbývá už jenom šest minut a do té doby by byl rád, kdyby se truhlář Dollfuß vrátil ke své pile. A tak jde Dollfuše hledat o minutu dřív, než měl původně v úmyslu.

Nenajde ho ani na záchodech, ani na některé z chodeb, ani v sousedních dílnách, a když se vrátí do své vlastní dílny, ukazují hodiny za minutu pět, takže má nejvyšší čas jít, pokud nechce přijít pozdě. Rychle si z kazajky oklepe největší piliny a pospíchá do kancelářské budovy, kde se v přízemí nachází úřednická kantýna.

Úřednická kantýna je zjevně připravená na nějakou přednášku. Je tu postavená řečnická tribuna, stojí zde dlouhý stůl pro předsednictvo a po celém sále jsou v řadách rozestavené židle. Otto Quangel to zná ze schůzí Pracovní fronty, kterých se často musel účastnit, ale schůze Pracovní fronty se vždycky konaly v závodní kantýně. Jediný rozdíl je v tom, že v závodní kantýně byly obyčejné dřevěné lavice a tady jsou židle, tam chodila většina lidí v pracovním oděvu jako on, zatímco zde je více lidí v hnědých a šedých uniformách a úředníci v civilu se mezi nimi ztrácejí.

Quangel se posadí na židli poblíž dveří, aby se po skončení mohl vrátit do dílny. Když přišel, byla už místnost hodně plná. Jedna část lidí sedí na židlích a druhá část stojí ve skupinkách na chodbách nebo u zdi sálu a povídají si.

Všichni lidé, kteří se tu shromáždili, mají odznak s hákovým křížem. Vypadá to, že Quangel je tu jediný, kdo stranický odznak nemá (samozřejmě kromě lidí v uniformách Wehrmachtu, ale ti mají místo stranického odznaku znak vojenské hodnosti). Nejspíš ho sem pozvali omylem. Quangel se opatrně rozhlíží na všechny strany. Vidí tu pár známých obličejů. Ten tlustý bledý muž, který sedí u stolu pro předsednictvo, je generální ředitel Schröder,

kterého zná od vidění. A ten malý se špičatým nosem a s cvikrem, to je pan pokladník, od něhož každou sobotu přebírá na recepci sáček s výplatou a se kterým se už několikrát hodně pohádal kvůli vysokým srážkám ze mzdy. Je zvláštní, že když stojí u pokladny, nikdy stranický odznak nemá, proletí Quangelovi hlavou.

Většinu obličejů, které zde vidí, ale vůbec nezná. Nejspíš jsou to hlavně lidé z kanceláří. Najednou Quangel zaostří zrak, protože v jedné skupince spatří muže, kterého předtím marně hledal na zachodě. Truhláře Dollfuše. Truhlář Dollfuß na sobě nemá pracovní oděv, ale pěkný sváteční oblek a hovoří se dvěma muži v nacistických uniformách jako se sobě rovnými. Dollfuß má také odznak s hákovým křížem. A přitom ještě nedávno v dílně několikrát vedl neuvážené řeči! Takhle to tedy je! pomyslí si Quangel. Takže je to donašec. Možná ani není truhlář a nejmenuje se Dollfuß. Nebyl Dollfuß ten rakouský kancléř, kterého zavraždili? Všechno je to jenom podvod a já blbec jsem si nikdy ničeho nevšiml!

A začne přemýšlet o tom, jestli už byl Dollfuß v jeho dílně, když propustili Ladendorfa a Trische a říkalo se, že skončili v koncentráku.

Quangel ztuhne. Pozor! říká mu jeho vnitřní hlas. Kolem mě sedí vrazi! Později mu prolétne hlavou: Nenechám se od nich nachytat. Jsem sice jen starý, hloupý dílenský mistr a ničemu nerozumím, ale podílet se na tom nebudu. Když jsem dnes viděl, jak odmítavý postoj k tomu všemu zaujaly Anna a potom Trudel, rozhodl jsem se, že se toho také nebudu účastnit. Nechci, aby kvůli mně nějaká matka nebo snoubenka skončily na popravišti. S tímhle vším nechci vůbec nic mít...

Zatímco takto uvažuje, zaplní se sál až do posledního místa. Stůl pro předsednictvo je plně obsazený lidmi v hnědých uniformách a černých kabátech a u řečnického pultu stojí nějaký major nebo plukovník (Quangel se nikdy nenaučil rozeznávat uniformy ani hodnosti) a mluví o válečné situaci.

Ta je samozřejmě příznivá, teď se radujeme z vítězství nad Francií a možná za pár týdnů porazíme i Anglii. Potom řečník postupně přejde k záležitosti, která mu leží na srdci. Když jsme dosáhli tak velkých úspěchů na frontě, očekává se, že budeme plnit povinnosti i ve své vlasti. To, co následuje, vyznívá skoro tak, jako by pan major (nebo plukovník nebo kapitán) přišel přímo z ústředí, aby osazenstvu továrny na nábytek Krause & Co. od Vůdce vyřídil, že nutně musí zvýšit výrobu. Vůdce očekává, že tato továrna do tří měsíců zvýší výrobu o padesát procent a do půl roku na dvojnásobek. Od účastníků shromáždění budou vítány návrhy, jak tohoto cíle dosáhnout. Kdo nebude spolupracovat, bude považován za sabotéra a bude se s ním podle toho jednat. Zatímco řečník ještě vzdává náležitý hold Vůdci, pomyslí si Otto Quangel: Jste hloupí. Hloupí jako ovce! Anglii porazíme za pár týdnů, válka má skončit, ale za půl roku máme zvýšit válečnou produkci o sto procent. Kdo má něčemu takovému věřit?

Řečník na závěr provolává další hold, potom se posadí a sleduje dalšího řečníka, který přistupuje k pultu. Je oblečený do hnědé uniformy a hrud' má bohatě ozdobenou medailemi, řády a odznaky. Tento stranický řečník je ale úplně jiný než jeho militaristický předchůdce. Od samého začátku začne zostra promlouvat o démonovi, který navzdory velkolepým úspěchům Vůdce a Wehrmachtu pořád obchází podniky. Mluví tak zapáleně, že přímo řve, a když hovoří o pesimistech a škarohlídech, nebere si žádné servítky. Teď ale mají být a budou poslední pesimisti a škarohlídi dopadeni a špatně to s nimi skončí. Dostanou přes držku tak, že už ji budou mít navždycky na maděru! *Suum cuique*, stálo v první světové válce na sponách u opasků. *Každému, co jeho jest*, stojí teď nad branami koncentračních táborů! A tam tihle darebáci zjistí, zač je toho loket! A kdo se postará, aby se takový gauner, ať už chlap nebo ženská, dostal do koncentračního tábora, ten vykoná dobrou službu německému národu i Vůdci.

„A vás všechny, co tu sedíte,“ huláká řečník na závěr svého projevu, „dílenké mistry, vedoucí oddělení, ředitele, činím osobně zodpovědnými za to, že náš podnik bude vyčištěn! A očistný proces znamená nacionálněsocialistické smýšlení! Nic jiného! Všechny slabochy a lemply i ty, kdo neohlásí i sebemenší maličkost, pošlu do koncentračního tábora! Za to vám osobně ručím, ať jste ředitelé nebo dílenští mistři, já z vás udělám slušné lidi, i kdybych z vás to vaše slabošství měl vymlátit!“

Řečník ještě chvilku zůstane stát za řečnickým pultem, rozloženě zvedá sevřené pěsti a v obličejí je celý fialový. Po skončení jeho projevu zavládlo ve shromáždění hrobové ticho. Všichni se tváří zděšeně, protože se teď od nich najednou očekává, že budou donášet na své kamarády. Potom řečník těžkými kroky odejde od pultu. Přitom mu na hrudi tiše cinkají všechny odznaky. Následně vstane bledý generální ředitel Schröder a tichým, jemným hlasem se zeptá, jestli by chtěl někdo něco říct.

Celé shromáždění si oddechne úlevou, jako by se všichni probudili ze zlého snu a nastal zase den. Nevypadá to, že by teď chtěl někdo mluvit. Všichni si spíš přejí co nejdříve zmizet ze sálu. A právě když chce generální ředitel shromáždění ukončit pozdravem „Heil Hitler“, vstane najednou v zadní části sálu nějaký muž v modré pracovní blůze a řekne, že pokud jde o zvýšení objemu výroby v jeho dílně, je to úplně jednoduché. Jenom bude nutné dodat ty a ty stroje. Pak uvede přesný počet a umístění těchto strojů. A také bude nutné z jeho dílny propustit šest nebo osm uleváků a diletantů. Potom bude moci zdvojnásobit výrobu už za tři měsíce.

Quangel tam tiše a uvolněně stojí. Už se pustil do boje. Cítí, jak se na něj všichni dívají. Na obyčejného pracujícího, který mezi tyhle vznešené pány vůbec nepatří. Jemu ale na druhých nikdy nezáleželo, a tak je mu jedno, že se na něj dívají. Když domluví, dají lidé sedící u stolu pro předsednictvo hlavy dohromady a začnou se radit. Řečníci se ptají, kdo je ten muž v modrém plášti. Potom

vstane major nebo plukovník a řekne Quangelovi, že technické oddělení s ním požadované stroje projedná, ale také se ho ptají, jak to myslí s těmi šesti nebo osmi lidmi, kteří mají opustit jeho dílnu.

Quangel pomalu a odhodlaně odpoví: „Ano, někteří pracovat neumějí a někteří pracovat nechťejí. Tamhle zrovna sedí jeden z nich!“ A zcela bez obalu ukáže nataženým ukazováčkem na truhláře Dollfuße, který sedí několik řad před ním.

Několik lidí propukne v smích, a to včetně truhláře Dollfuße, který otočil hlavu na Quangela a směje se mu do očí.

Quangel ale chladně a s kamennou tváří pokračuje: „Ano, žvanit, kouřit na záchodě a zanedbávat práci, to umíš, Dollfuši!“

U stolu pro předsednictvo zase dají kvůli tomuto zmatenému podivínovi hlavy dohromady. Řečník v hnědé uniformě ale bez okolků vyskočí a zaře: „Nejsi ve straně. Proč nejsi ve straně?“

A Quangel na tuto otázku odpoví stejně jako vždycky: „Protože potřebuji každý groš, mám rodinu, a tak si to nemůžu dovolit!“

Chlap v hnědé uniformě zaře: „Protože jsi lakomec! Protože nechceš nic věnovat svému Vůdci a svému národu! Jak velkou máš rodinu?“

Quangel se mu upřeně podívá do obličeje a s ledovým klidem odpoví: „O mé rodině přede mnou dneska nemluvte, milý pane! Zrovna dnes jsem dostal zprávu, že můj syn padl!“

V sále se na okamžik rozhostí hrobové ticho. Stranický funkcionář v hnědé uniformě a starý dílenský mistr se na sebe upřeně dívají přes řady židlí. Potom se Otto Quangel najednou posadí, jako by tím byla celá záležitost vyřízená, a o chvíli později si sedne i ten chlap v hnědé uniformě. Zase vstane generální ředitel Schröder a slabým hlasem vzdá hold Vůdci. Tím schůze skončí.

O pět minut později je Quangel zase zpátky ve své dílně. Stojí tam s lehce zvednutou hlavou a jeho zrak bloudí od tloušťkových frézky k pásové pile a potom dál k hřebíkováčkám, vrtačkám

a přepravníkům. Už to ale není ten starý Quangel jako dřív. Cítí to. Ví to. Všechny je přelstil. Možná je přelstil ošklivým způsobem, protože vytěžil prospěch ze smrti svého syna, ale má být člověk k takovým bestiím slušný? Ne! řekne si div ne nahlas. Ne, Quangele, už nikdy nebudeš takový jako dřív. Jsem ale zvědavý, co tomu všemu řekne Anna. A jestli se už Dollfuß nevrátí na své místo, musím ještě dnes požádat o novou posilu. Jsme pozadu...

Ale žádný strach, Dollfuß už přichází. A přichází dokonce v doprovodu vedoucího oddělení. Dílenskému mistrovi Ottovi Quangelovi oznámí, že sice dál zůstane technickým vedoucím dílny, ale svou funkci v Pracovní frontě má předat tady panu Dollfußovi. A už se vůbec nemá starat o politiku. „Rozuměl jste?“

„Jestli jsem rozuměl? Jsem rád, že po mně tu funkci převezeš, Dollfußi! Horší se mi totiž sluch, takže tady v tom hluku pořádně neslyším, jak si to ten pán představoval.“

Dollfuß krátce pokývne hlavou a rychle odpoví: „A o tom, co jste tam viděl a slyšel, neřeknete nikomu ani slovo, jinak...“

Quangel odpoví téměř dotčeně: „A komu bych co vykládal, Dollfußi? Už jsi mě někdy slyšel si tu s někým povídat? Mě to nezajímá, mě zajímá jen moje práce a vím, že jsme dnes hodně pozadu. Je načase, aby ses zase postavil ke svému stroji.“ Podívá se na hodiny a dodá: „Zameškal jsi už hodinu a třicet sedm minut!“

O chvílku později stojí truhlář Dollfuß opravdu u své pily a z neznámého zdroje se v dílně velmi rychle rozšíří zpráva, že Dollfuß kvůli svému věčnému kouření a vykecávání dostal napomenutí.

Dílenský mistr Otto Quangel chodí od stoje ke stroji, přiloží ruku k dílu, kde je potřeba, přísně se podívá na každého, kdo se vykecává, a přitom si říká: Zbavil jsem se jich – a natrvalo! A oni nemají vůbec žádné podezření, protože mě považují jen za starého hlupáka! Tím, že jsem toho chlapa v hnědé uniformě oslovil „milý pane“, jsem je jen zmátl. Zase něco udělám. Jen ještě nevím co...

7. KAPITOLA

Noční vloupání

Pozdě večer, vlastně už v noci a vlastně už příliš pozdě na to, co si domluvil, Emil Barkhausen přece jen našel Enna v restauraci *Dále doběhli*. Došlo k tomu zásluhou Evy Klugeové, která se rozzuřila a vyhnala Enna ze svého bytu. Pánové si sedli k rohovému stolu a tam si šeptali u *jedné* sklenice piva tak dlouho, dokud je hostinský neupozornil, že už třikrát ohlásil policejní hodinu, a že by tudíž bylo dobré, kdyby se vrátili domů ke svým manželkám.

Na ulici Enno a Emil pokračovali ve svém rozhovoru. Napřed se vydali kousek po Prenzlauer Allee a potom se Enno chtěl vrátit, protože ho napadlo, že bude možná lepší zkusit zajít za jednou bývalou milenkou, které se říká Tutti. Tutti Pavián. Bude to lepší než takhle riskantní akce...

Emil Barkhausen málem vyletěl vzteky z kůže nad tím, jak to Enno nazval. Desetkrát a následně stokrát Enna ujistil, že tohle opravdu, ale opravdu není žádná riskantní záležitost. Jde o jedno téměř legální zabavení majetku, které proběhne pod ochranou SS, a kromě toho je to majetek jedné staré Židovky, po které ani pes neštěkne. Oba se na nějakou dobu napakují a k policii ani k soudu se to nedostane.

Enno na to pokaždé odpověděl, že nic takového nikdy nedělal a že tomu vůbec nerozumí. Ženským rozumí dobře a sázkám na koně rozumí ještě mnohem lépe, ale z takové riskantní akce má strach a není to jeho obor. Tutti byla vždycky dobráčka, i když se jí říká pavián, a určitě už zapomněla, jak si od ní tehdy bez ptaní vzal nějaké marky a potravinové lístky.

A to už dorazili na Prenzlauer Allee.

Barkhausen, který se vždy pohyboval mezi podlézáním a vyhrožováním, se tahal za svůj řídký, neupravený knír a nakonec Ennovi rozzlobeně řekl: „A kdo po tobě sakra chce, abys tomu

rozuměl? Já to vyřídím sám a ty si tam pro mě za mě třeba stůj s rukama v kapsách. Když jinak nedáš, klidně ti zabalím i kufry! Enno, pochop už konečně, že tě s sebou беру jenom proto, aby mě ti esesáci nějak nepodvedli. Jako svědka, který má dohlédnout na správné rozdělení kořisti. Jen si představ, co všechno se u staré židovské obchodnice dá vzít, i když si něco odneslo už Gestapo, když sebralo toho chlapa!“

Enno Kluge najednou zničehonic řekl ano. Už se dál ničemu nebránil a nevyjadřoval žádné obavy. Najednou se do Jablonskistraše začal hnát jako o závod. K překonání strachu a k ochotnému souhlasu ho ale nepřiměly ani Barkhausenovy řeči, ani vyhlídka na bohatou kořist, ale jeho hlad. Najednou si představil Rosenthalovic spížírnu. Židi přece vždycky dobře jedli a on nikdy v životě neochutnal nic lepšího než nadívaný husí krk, na který ho jednou pozval jeden bohatý židovský obchodník s oblečením.

Celý hladový si začal dopodrobna představovat, jak takové nadívané husí krky najde v Rosenthalovic spížírně. Živě před sebou viděl porcelánovou mísu, ve které v tuhé omáčce leží krky naplněné k prasknutí a na obou koncích jsou svázané nití. Vezme mísu a ohřeje si všechny ty krky na sporáku a všechno ostatní mu bude úplně jedno. Barkhausen ať si dělá, co chce, jeho to nezajímá. Bude si do té teplé, mastné, silně kořeněné omáčky namáčet chleba a husí krky bude jíst rukou, až bude mastnota vytékat všemi směry.

„Přidej, Emile, mám naspěch!“

„Co tak najednou?“ zeptal se Barkhausen, ale vlastně mu to přišlo vhod, a tak ochotně přidal do kroku. I on bude rád, až bude ta věc vyřízená, také to není zrovna jeho obor. Nemá strach ani tak kvůli policii nebo té staré Židovce, protože za arizaci jejího majetku se mu nic hrozného nemůže stát, ale kvůli Persickeovým. Je to otrěsná sebranka, od těch se dá čekat i to, že podrazí spoléčníka. Toho hlupáka Enna s sebou vzal jen kvůli Persickeovým.

Bude to svědek, kterého neznají, a tak je jeho přítomnost snad bude mírnit.

V Jablonskistraße potom všechno proběhlo hladce. Mohlo být asi půl jedenácté, když legálním klíčem odemkli domovní dveře. V chodbě chvilku poslouchali, a když bylo všude ticho, rozsvítili světlo na schodech a zuli si boty. „Musíme přece brát ohled na noční klid ostatních nájemníků,“ zašklebí se Barkhausen.

Když světlo zase zhaslo, vystoupali rychle a potichu nahoru do schodů. Všechno šlo jako po másle. Neudělali žádnou ze začátečnických chyb. Ani do ničeho nevrazili a neudělali hluk, ani jim hlasitě neupadla bota. Ve vší tichosti vyšli do čtvrtého patra. Na schodech tedy odvedli dobrou práci, i když nebyli žádní opravdoví podvodníci a oba byli nesmírně rozrušení, jeden kvůli nadívaným husím krkům a druhý kvůli kořisti a Persickeovým.

Rosenthalovic dveře šly otevřít asi stokrát snadněji, než si Barkhausen představoval. Ani nebyly zamčené, byly jen zaklapnuté, takže je otevřeli bez sebemenších problémů. Co je to za lehkomyšlnou ženskou? Jako Židovka by přece měla být velmi opatrná! Všechno šlo tak rychle, že se dostali do bytu, ani nevěděli jak.

Potom Barkhausen bez nejmenších rozpaků rozsvítil v před-síni. Úplně z něj opadly jakékoli zábrany a prohlásil: „Jestli ta stará židovská svině cekne, tak jí jednu fláknu!“ Zopakoval to, co řekl dnes dopoledne Baldurovi Persickemu.

Židovka ale ani necekla. A tak se napřed ve vší tichosti rozhlédli po malé předsiní, která byla přeplněná nábytkem, kufry a bednami. No jasně, Rosenthalovi přece měli u svého obchodu velký byt, a když pak najednou museli pryč a dostali jen byt se dvěma většími pokoji, malým pokojíkem a kuchyní, musejí ho holt mít přeplněný, že jo? To je přece pochopitelné.

Oba měli sto chutí hned začít prohledávat byt a balit nalezené věci, ale Barkhausen usoudil, že bude lepší se napřed porozhlédnout po Rosenthalové a ovázat jí kolem pusy šátek, aby nedělala

problémy. Předsín byla tak přeplněná nábytkem, že tam nebylo k hnutí, a oběma došlo, že všechno, co tady je, ve dvou neodnosí ani za deset nocí, takže si budou muset vybrat to nejlepší. V dalším pokoji i v malém pokojíku to vypadalo podobně. Jenom Rosenthalovou nenašli a postel byla netknutá. Pro pořádek se Barkhausen podíval ještě do kuchyně a na záchod, ale Rosenthalová nebyla ani tam. To jim rozhodně ušetří potíže a usnadní práci.

Barkhausen se vrátil do prvního pokoje a začal se přehrabovat ve věcech. Vůbec si nevšiml, že se Enno někam ztratil. Ten stál ve špajzu a byl nesmírně zklamaný, že tu nenašel žádný nadívaný husí krk, jenom pár cibulí a půlku chleba. Přesto ale začal jíst. Nakrájel cibule na kolečka a dal si je na chleba. Měl obrovský hlad, a tak mu chutnalo.

Jak tam tak žvýkal chleba s cibulí, padl jeho zrak na dolní polici a najednou uviděl, že i když Rosenthalovi neměli nic k jídlu, k pití toho tady zbylo ještě dost. Dolní police byla totiž plná láhví. Bylo tu víno i kořalka. Enno, který byl celkem vzato střídmy muž, pokud zrovna nešlo o sázky na koně, si otevřel láhev sladkého vína a začal jím zapíjet chleba s cibulí. Ennovi, který byl jinak schopný tři hodiny sedět u jednoho piva, ale víno najednou přestalo chutnat, protože mu přišlo příliš slabé. Proto si otevřel láhev koňaku a rychle vypil pár doušků. Do pěti minut měl v sobě půl láhve. Těžko říct, jestli jej tak změnil hlad, nebo rozčilení. Přestal žvýkat.

Potom už ho nezajímal ani koňak a vydal se hledat Barkhausena. Ten stále ještě prohledával velký pokoj, otevíral skříně a kufry a jejich obsah vyhazoval na zem, protože pořád hledal něco ještě lepšího.

„Chlapče, ti si sem snad přitáhli celý svůj obchod s prádlem!“ prohlásil zcela fascinovaný Enno.

„Nekecej a radši mi pomoz!“ vyjel na něj Barkhausen. „Určitě jsou tu někde schované ještě šperky a zlato, Rosenthalovi

jsou boháči, milionáři, a ty jsi takový blbec, že jsi vykládal něco o nějakých drobnostech!“

Pak oba chvilku mlčky pracovali, což znamenalo, že pořád vyhazovali na podlahu další a další věci, takže se za chvíli všude válelo tolik šatů, prádla a nádobí, že po tom všem šlapali. Enno, zcela zmožený koňakem, potom řekl: „Už nic nevidím. Musím se napřed znovu napít, abych měl zase jasnou hlavu. Přines ze špajzu trochu koňaku, Emile!“ Barkhausen bez odmlouvání šel a vrátil se se dvěma láhvemi. Oba se pak posadili na vyházené oblečení, popíjeli koňak a dlouze a podrobně celou záležitost probírali.

„To je přece jasné, Barkhausene, všechno tohle harampádí odsud tak rychle nedostaneme a taky by nebylo dobré tu tvrdnout příliš dlouho. Myslím, že bude nejlepší, když si každý z nás vezme dva kufry a zmizíme s nimi. Zítra v noci sem můžeme přijít znovu.“

„To máš pravdu, Enno, moc dlouho tu trčet nechci, už kvůli Persickeovům.“

„Kdo to je?“

„Ale, jedni lidi tady v domě... Když si pomyslím, že odsud zmizím se dvěma kufry prádla a nechám tu kufr s prachama a šperky, tak bych se radši zabil. Musíme to tu ještě trochu prohledat. Na zdraví, Enno!“

„Na zdraví, Emile! Klidně můžeme ještě chvíli hledat. Noc je dlouhá a účet za světlo platit nebudeme. Chtěl jsem se tě ale zeptat, kam chceš s těmi kufry jít?“

„Co? Jak to myslíš, Enno?“

„No, kam je chceš odnést? Do svého bytu?“

„A co si myslíš? Že je potáhnu na ztráty a nálezy? Samozřejmě si je odnesu domů k Otti. A hned ráno s nimi poběžím do Münzstraße a všechno to prodám, abych se měl chvilku dobře!“

Enno si znovu lokl. „Radši si dej se mnou koňak! Na zdraví, Emile! Být tebou, nenosil bych ty kufry k sobě do bytu, a už

vůbec ne k manželce. Na co manželka potřebuje vědět o tvých vedlejších příjmech? Kdepak, na tvém místě bych je odnesl na Stettiner Bahnhof do úschovny zavazadel a potvrzení bych si poslal poštou poste restante. Nikdo by pak u mě nic nenašel a nic by mi nemohl dokázat.“

„Tos tedy vymyslel pěkně, Enno,“ pochválil ho Barkhausen. „A kdy si to harampádí z té úschovny zase vyzvedneš?“

„No přece až bude čistý vzduch, Emile!“

„A z čeho budeš do té doby žít?“

„Říkal jsem ti už, že půjdu k Tutti. Až jí povím, jak jsem se napakoval, nadšeně mě vezme zpátky!“

„Tak dobře!“ souhlasil Barkhausen. „A když ty půjdeš na Stettiner Bahnhof, já půjdu na Anhalter Bahnhof. Aby to nebylo tak nápadné, to snad chápeš.“

„To také není špatný nápad, Emile, ty jsi ale hlavička!“

„To víš, přijdu mezi lidi a leccos zaslechnu. Lidé jsou jako cvičená zvířata, ta se také pořád učí něco nového,“ odpověděl Barkhausen skromně.

„To máš pravdu! Tak na zdraví, Emile!“

„Na zdraví, Enno!“

Chvilku se na sebe mlčky spokojeně dívali. Potom Barkhausen řekl: „Když se otočíš, Enno, ale nemusí to být hned, tak za tebou je rádio a má aspoň deset lamp. Rád bych si ho vzal!“

„Tak jen do toho, Emile! Rádio se vždycky hodí, člověk si ho může nechat nebo ho střelit. Rádio se vždycky hodí!“

„Teď se podíváme, jestli se nám vejde do jednoho kufru. Pak ho celé obložíme prádlem.“

„Musíme to udělat teď, nebo si předtím ještě dáme panáka?“

„Jednoho panáka si předtím dát můžeme. Ale jenom jednoho!“

Tak si dali jednoho, pak druhého a pak třetího a potom se pomalu postavili na nohy a pracně se snažili nacpat velké desetilampové rádio do dostatečně velkého ručního kufru. Po chvilce